

EGO

Humanistisch Opleidings Instituut
JULI/AUG. 1988
BIBLIOTHEEK

Postbus 797 - 3500 AT Utrecht

MAANDBLAD VAN DE HUMANISTISCH GEESTELIJKE VERZORGING BIJ DE KRIJGSMACHT

In dit
nummer o.a.:

- „Zo, zie je die woestijn daar?“
- Humanisme en Perestrojka
- De cowboy en de christen-democraat
- Een land zonder mensen?
- Biloxi blues
- De kick van het afzien
- Links, rechts
- Wonen op het water
- Part-time ouderschap
- Weekend at Waikiki

Inhoud

Telefoneren	2
„Zo, zie je die woestijn daar?“	3
Popplaten	5
Weekend at Waikiki	6
Humanisme en Perestrojka	8
Wat is waarheid?	10
De cowboy en de christen- democraat	11
Part-time ouderschap	12
Biloxi blues	14
Nederlanders hebben geen werklust (poster)	16
Links, rechts/Ego-puzzle	18
Een land zonder mensen?	19
De kick van het afzien	20
Schoonheid versus concept	22
Het humanisme van Marc Hermesen	24
Wonen op het water	26
TV-recorders lopen technisch tien jaar achter	28
Boeken	30
Willy Lohmann	32

Telefoneren

Met luitenant Huppeldepup blafte de man in mijn oren. Z'n achternaam kon ik niet verstaan.

Telefoneren is soms echt een stuitende bezigheid. Niet alleen omdat je door volstrekt onbekende personen toe- of afgebluft wordt, maar vooral de onfatsoenlijke wijze van benadering. Wellicht ben ik een wat overgevoelig persoon, maar het irriteert mij mateloos om alleen maar 'wie?', 'weet niet', 'geen idee' of 'moment' toegebluft te krijgen. Terwijl ik altijd netjes mijn voornaam en mijn achternaam uitspreek, wanneer ik telefoneer. En wanneer het mooi weer is en de zon straalt, zeg ik ook nog: 'goedenmiddag'. In dat opzicht ben ik echt beter, maar dat terzijde.

Het blijft vreemd dat wanneer mensen een uniform aantrekken ze zich ook direct anders gaan gedragen. Het begint al met het noemen van een rang, die je altijd hoort, en vervolgens de achternaam, die zelden te horen is. De goeden niet te na... enz.

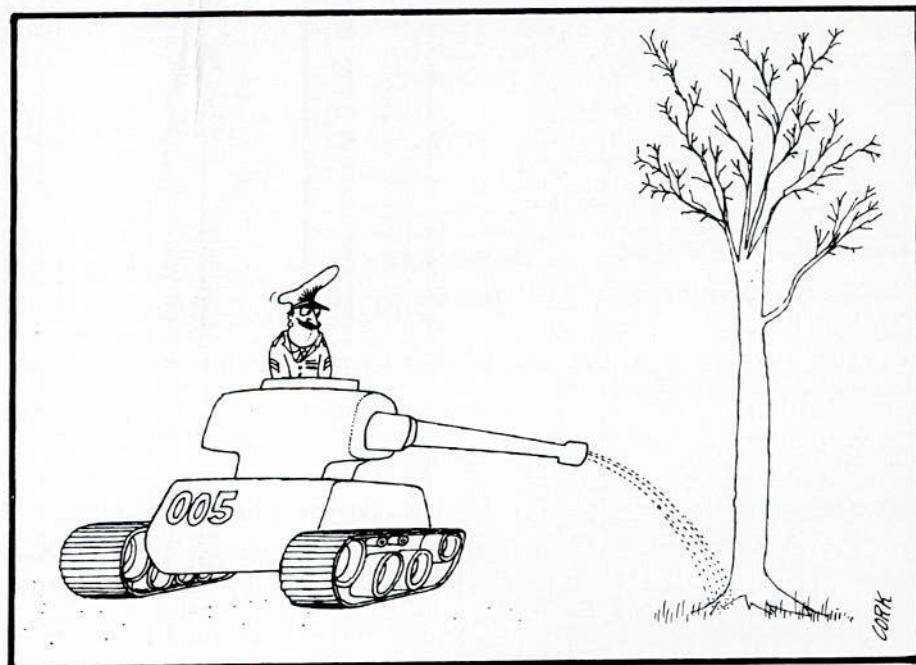
Mensen zonder uniform noemen nooit hun rang. Een timmerman en een loodgieter doen dat niet. Ik heb ook nog nooit iemand door de telefoon horen zeggen: 'Met allround dierendeskundige en kanariespecialist Janszen van dierenspecialzaak De Flierefluit', of 'Met tweede kok Spruit soepbereider en

uiensnijder'. Terwijl iedereen kan weten dat ze in winkels en restaurants ook een rangenstelsel hanteren. Maar goed, ik dwaal af.

Wanneer je naar een kazerne belt, krijg je geheid een 'rang' aan de telefoon en een onverstaanbare achternaam, in plaats van Kees Kruit of Wiebe Hoppa. En dat is echt jammer. Het zou het telefoneren een stuk gezelliger maken ook voor de persoon in kwestie. Want ik zou wellicht kunnen vragen, of deze voornaam met achternaam misschien ook nog een rang heeft. 'O ja?'. 'Ja, luitenant.' 'Jee, leuk zeg, heb je zeker ook hard voor gewerkt enzo.' Ik bedoel... krijg je tenminste nog echt contact met zo iemand. Dat maakt het leven toch veel draaglijker?

Daarnaast kun je je trouwens afvragen, wie er tegenwoordig nog onder de indruk raakt van een rang-aanduiding. Ze zouden er goed aan doen, dat uitspreken van rangen te laten vervallen. Rangsaanduidingen voor salaristoe-kenningen, enz. lijkt me een redelijke zaak. Maar om ze uit te spreken? Misschien kan een van de heren of dames van het leger mij dat eens uitleggen. Het nut ervan enzo. Nee, geef mij maar gewoon een voornaam en achternaam, de rest geloof ik zo wel.

Freek Pol

"Zo, zie je die woestijn daar? Moet je kijken, er loopt nog een kameel doorheen!"

Een opmerking van een sergeant over een zandkorreltje dat hij nog ergens ziet liggen. De één ziet er humor in, een ander ergert zich rot aan de overdrijving. Of je plezier beleeft aan zo'n opmerking of ergernis, hangt vaak af van het gevoel waarmee je de kazernepoort binnenstapte bij je opkomst.

Zag je het meteen al niet zitten, dan erger je je gauw aan allerlei overdreven opmerkingen. Zag je de militaire dienstplicht vanaf het begin wel zitten, dan ben je sneller geneigd de humor van die uitspraak te ontdekken. Dan reageer je ook verschillend op zo'n opmerking.

Ramon Jans, Marcel Brussee en Marco van Nuland zijn in Zuidlaren opgekomen bij het 44e pantserinfanteriebataljon. Ramon heeft het naar z'n zin, Marco en Marcel niet. Ego-redacteur Wim Reinders vroeg hen naar hun ervaringen.

Hoe is jullie de dienstdag befallen na de eerste drie maanden?

Marco en Marcel: Kloten.

Ramon: Tof.

Marco: Ik had een mooi beroep en ik verdiende veel geld. Ik heb jarenlang gevaren op de binnenvaart. Aan land word ik gek, maar dat begrijpen ze hier niet.

Ramon: Marco is geen landrot, hij is een zeerot. Die gozer wil varen, op het water zitten.

Marco: Ik weet gewoon niet wat ik hier doen moet, ik vind hier niets. Ja, vriendschap vind ik hier wel, okay. Maar verder... Ze zeggen dat je hier leert om zelfstandig te zijn, maar dat is helemaal niet waar. Aan boord leerde ik veel meer zelfstandig te zijn: kleren wassen, eitje koken voor iedereen, schilderen, enz.

Hoe kijk jij tegen dienst aan, Marcel?

Marcel: De dienstplicht kan beter worden afgeschaft, zodat alleen vrijwilligers in het leger komen. En anders kan het veel korter. Het bevalt me hier niet, want je hebt niets in te brengen. Ik weet wel dat we als dienstplichtigen niet alles te vertellen kunnen hebben, maar het kan wel wat soepeler. Je weet niet waar je met de kaderleden aan toe bent. Dan moet het zus en dan moet het weer zo. Het klopt gewoon niet. Ik heb eens op de WC in de kantine zien staan: ik ben dom, ik ben beroeps. Dat vind ik steengoed.

Heb jij geen verstandige beroeps getroffen?

Nee, ik kom er niet achter, want ik begrijp die mensen niet.

Tof

Ramon, jij vindt het hier tof. Dat is een heel ander verhaal.

Ramon: Ja, ik ben gewoon anders dan

die twee gasten. Dit ligt mij gewoon hier, ik vind die bevelen soms ook wel gek, maar ik doe het gewoon. Ik vind het leuk, ik vind het niet te streng.

Snap jij dan waar Marcel en Marco zich druk om maken?

Ramon: Ja, ik begrijp ze wel. Ze zijn uit de maatschappij getrokken, terwijl ze

V.l.n.r. Ramon, Marcel en Marco

goeie banen hadden. Ik had ook een goeie baan, maar daar gaat het bij mij niet om.

Waarom heb jij daar geen last van?

Ramon: Ik ben anders dan zij. Ik haal eruit wat er uit te halen valt. Met bivak ga ik gewoon uit m'n bol. En onder dienstdag zit je wel eens op elkaar te kankeren, maar daarna ben je de beste maatjes met elkaar.

Dat vinden Marco en Marcel ook. Ze lopen elkaar wel eens af te bekken, maar dat is 's avonds weer vergeten.

Marcel: In een kamer zit je met z'n tiene en iedereen is anders. Dan krijg je wel eens een botsing. De één wil z'n kast netjes hebben en de ander wil gaan liggen, terwijl we wel op-die-endie-tijd klaar moeten staan. Dan word je opgejut en ga je tegen elkaar kankeren. Maar na het eindappèl is dat weer over.

Een kameel

Worden jullie drieën door de kaderleden op dezelfde manier behandeld?

Ramon: Ik heb geen problemen met die mensen. Als ik iets fout doe, maakt dat niet uit. Als zij tweeën iets fout doen, wordt er gelijk op hen gekankerd.

Waarom?

Ramon: Omdat zij altijd tegen de kaderleden lopen te schelden.

Marco: Je komt hier en ze lopen gelijk op je te schelden.

Beginnen zij te schelden zonder dat jij iets zegt of doet?

Marco: Ja, je hebt je rotzooi niet in orde of zo... één zandkorreltje op je veldfles en ze zeggen: "Zo, zie je die woestijn daar? Moet je kijken, er loopt nog een kameel doorheen!"

Ramon: Daar kan ik wel humor in zien. Dan moet ik gewoon lachen.

Waarom maak jij je daar dan wel druk om?

Marco: Ze moeten gewoon niet over één zandkorreltje liggen zeuren.

Ramon: En als ze dan beginnen te schelden, zoals tegen hem, dan wordt hij kwaad. Bij mij gaat 't het ene oor in en het andere uit.

Waar zit het verschil dan in? Marco ging al met flinke tegenzin de dienst in, want hij moest van het schip af. En Ramon had best zin. Wat Marco kloterig vindt, ziet Ramon als een geintje.

Marcel: Bij mij gaat dat soort dingen het ene oor in - ik denk erover na - en dan gaat het er toch weer uit. Bij Marco gaat het er via z'n mondje uit.

Marco: Dan zeg ik hoe ik erover denk: dat ze gewoon gek zijn.

Ramon: Als zij beginnen te schreeuwen en ik zou terugschreeuwen, dan bereik ik daar niets mee. Want dan gaan ze ontielig veel op je letten. Marco wordt daarom met inspecties altijd gepakt. Maar ik houd niet m'n mond als ik het

Ramon heeft dienst op de dagkamer

ergens niet mee eens ben, als het nergens op slaat. En dan hoeft ik het niet te doen.

Stinkende badkuip

We constateren dat iemand die steeds z'n mond open doet, zoals Marco, wordt gepakt in militaire dienst. Er is in hun groep ook iemand die constant z'n mond niet open doet. Die wordt ook gepakt. Als je opvalt, door te veel of te weinig te zeggen, word je gepakt.

Marcel: Ik houd mezelf in bedwang. Af en toe doe ik m'n mond open. Als een sergeant te ver gaat tegen mij, laat ik dat horen. Daar ga ik dan niet te ver mee en daar heb ik achteraf nog nooit problemen mee gehad.

Geef jij eens een voorbeeld, Marco, waarbij het uit de hand liep.

Marco: Ik had foto's van de boot waar ik mee heb gevaren in m'n portefeuille, en toen zei de sergeant: Wat is dat voor een stinkende badkuip? Ik zei: Wat zeg je? Hij: Stinkende badkuip. Ik: Je voelt je eigen toch wel helemaal goed hè, mooie klotekwakker die d'r hier rondloopt. Dat loopt zo verder op en dan zegt hij: Ik slinger je op rapport, en dit en dat. Dan zeg ik: Daar heb ik schijt an, doe maar, wat interesseert mij dat, een geeltje meer of minder van zo'n kutloontje.

Waarom maakt die sergeant zo'n opmerking over jouw boot?

Marco: om mij te naaien.

Ramon: Ik kan goed met die sergeant opschieten. Maar ik snap Marco best.

Marco: Als ze iets over m'n boot zeggen, word ik gewoon kwaad. Dan is het weer feest in de tent. Zo gauw ze me kunnen pakken, dan pakken ze me. Dat lokken ze uit, en dan word ik daar soms voor op rapport geslingerd.

Ramon en Marcel merken dat uitlokken

ook. Maar Marco, en anderen met hem, houden er ook wel eens van om 'lekker te zitten fokken'.

Even normaal

Worden jullie nu gepakt omdat jullie de boel opnaaien of naaien jullie de boel op omdat je gepakt wordt?

Marco: We worden gepakt omdat we de boel opnaaien, en andersom.

Vind je dat leuk om te doen?

Marco: Soms.

En dan blijft het doorgaan. Wil je dat het anders gaat?

Marco: Als een sergeant tegen mij zegt: We doen even normaal met z'n tweeën en we gaan er goed tegenaan... dan wil ik er best goed tegenaan gaan. Maar er zijn altijd andere sergeanten, die zeggen dan iets tegen me waardoor ik boven op de kast ga en dan gaat het weer niet goed. Dan doe ik volgens hem weer niet goed m'n best en dan beginnen we weer tegen elkaar te schelden.

Ramon: We krijgen binnenkort dienstplichtige sergeanten. Ik denk dat het dan heel anders is.

Marco: Zij zitten net zo goed te balen van dienst als wij.

Ramon: Maar vanmiddag gingen de sergeanten helemaal uit hun bol. We moesten ons camoufleren en daar hadden we heel wat van gemaakt. Dat vonden ze prachtig.

De kick van de knal

Wat vinden jullie hier leuk?

Alle drie: Het contact met allerlei mensen uit het hele land, en hoe je met elkaar omgaat. En verder de kick van het schieten.

Marco: De kick van de knal, dat je het bordje om ziet gaan. Net of er een veertje over je bolletje heen gaat, zo van: dat

heb je goed gedaan.

Marcel: Dat is van jezelf, dat schieten. Daar heeft verder niemand wat mee te maken. Je kunt het vergelijken met strafschoepen nemen. Als je het heel goed doet, kun je er zelfs een dag vrij voor krijgen. Nou, dan ga je wel. Tijdens het schieten is er ook een veel gemakkelijker sfeer met de sergeants.

Ramon: Het is leuk om een konijntje neer te schieten. Je laat dan zien dat je een beweeglijk doel kunt raken. Voor 't diertje is het lullig, maar zelf krijg je een kick. 't Konijntje is snel, maar je kunt 'm toch raken als je wilt.

Marco: Ik kan me dat wel voorstellen. Ik ging vroeger wel met een buks het bos in om vogeltjes dood te schieten.

Een machtig gevoel

Wat is daar aan te beleven, is mijn vraag. Voor hen is het een soort uitdaging. Ze noemen het een soort roversinstinct dat in de mens zit. Wanneer je op een dier schiet, denk je er niet bij na. Je doet het gewoon. Dat is een kenmerk van een instinct. Als je erover na gaat denken doe je het niet.

Wat voor instinct speelt hier dan mee, is mijn volgende vraag. Het instinct om iets kapot te maken of een ander instinct? Volgens de drie is het een roofinstinct: een mens is tegelijk een dier, een roofdier.

Maar een roofdier doodt om te eten, julie niet, zeg ik. Een kat doet dat ook, zeggen ze. Dat is een roofdier en de mens ook. Maar er is een verschil: wij kunnen nadenken.

Zo praten we nog een tijd door, tot we bij het woord macht komen. Marcel stelt dat de mens steeds machtiger is geworden tegenover de dieren. Nu kan geen dier ons meer aan. Wij zijn de machtigste en de slimste partij geworden. Is het dan zo, dat jullie je machtig voelen op het moment dat je een dier neerschiet, vraag ik. Want jij kunt als mens dat dier aan. Jij kunt iets pakken dat jou niet kan pakken. Dat heeft met macht te maken, niet met een of ander roofinstinct om te overleven, stel ik.

Marcel geeft me een beetje gelijk, Marco en Ramon niet.

Nog 11 maanden

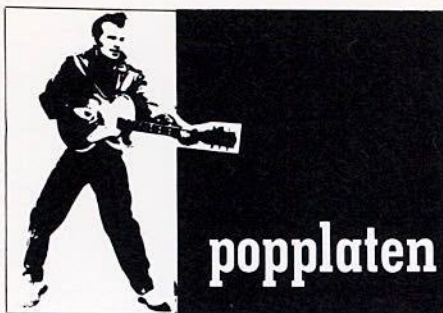
Hoe kijken jullie tegen de volgende elf maanden aan?

Marco: Ik word hier gek, ik wil varen.

Marcel: Als dit leven zo doorgaat, zet ik elke dag een streepje. Ik zie dit als een gevangenis.

Ramon: Ik weet zeker dat ik een te gekke tijd ga krijgen. En als jullie beiden het echt zo moeilijk krijgen, dan steun ik jullie gewoon.

Wim Reinders

Joe Jackson-live 1980-1986

Als Joe Jackson een live elpee uitbrengt, weet je dat dat niet gewoon een dubbel-elpee is, met live-opnamen van de meest recente toernee, schreef de recensent, wetende dat hij geloofwaardiger zou zijn overgekomen als hij dit vóór het verschijnen van 'Live 1980-1986' had geschreven. Maar het eigenzinnige karakter van de eind jaren zeventig, tijdens de hoogtijdagen van de new wave, opgekomen Joe Jackson maakt bovenstaande bewering niet echt opzienbarend. Zo laten zijn studio-elpees een grote verscheidenheid aan stijlen zien, variërend van rock, tot reggae, latin, jazz en zelfs klassiek. Bovendien verscheen er in 1987 de dubbel-elpee 'Big world'. Deze bevatte slechts drie zijden met muziek, nieuwe songs, live opgenomen voor een publiek dat het klappen e.d. achterwege diende te laten, om zo de indruk te laten ontstaan dat het om een gewone elpee ging.

Dus is het niet verwonderlijk dat de nieuwe elpee live-opnamen bevat van vier verschillende toernees, zich afspelend in de jaren 1980. '83, '84 en '86. Elke toernee vond plaats na het verschijnen van een nieuwe elpee (resp. 'Beat crazy', 'Night and day', 'Body and soul' en 'Big world') en per toer verschilden de bandbezettingen. Tijdens de 'Beat crazy'-toer (met o.a. opnamen in het Utrechtse Vredenburg) en de 'Big world'-toer bestond de Joe Jackson band uit de normale rock 'n roll bas-drums-gitaar bezetting. Tijdens de tussenliggende toernees werd de band aangevuld met o.a. toetsenisten, een percussioniste en blazers.

De grootste verrassing van deze elpee is niet de per plaatkant gewijzigde bandbezetting en de daarmee gepaard

gaande variatie in stijl, maar veeleer de nieuwe arrangementen van bestaande songs, die deze elpee meer maken dan gewoon een live-registratie van de meest recente toernee. Vanaf de 'Night and day'-toer krijgen vele nummers een geheel nieuwe uitvoering en dat levert nogal wat hoogtepunten op. Joe Jackson's eerste single 'Is she really going out with him?' is, naast in een gewone versie, in nog twee andere versies te horen, te weten a cappella en akoestisch. Dit levert even wonder-schoon als verrassend live-materiaal op. Ook nummers als 'Jumpin' jive', 'It's different for girls' en 'Stappin' out' zijn beduidend verschillend van de studio-versies en dat maakt, tezamen met het goede overzicht dat wordt geboden van Joe Jackson's oeuvre, 'Live 1980-1986' tot een absolute aanrader.

Mory Kante-Akwaba Beach

Jubeljo, jubeljee. Een uit Afrika afkomstige plaat bovenaan de Nederlandse hitparades. Deze opzienbarende prestatie werd geleverd door de uit Guinee afkomstige griot Mory Kante. Nee, er is niets mis met mijn typemachine; een griot is namelijk een rondtrekkende minstreel-achtige muzikant met een belangrijke sociale functie in de Mandingo cultuur en dat was generaties lang de rol van de familie Kante. De 37-jarige Mory Kante wilde van het leven meer dan alleen griot zijn en stelde zich tot taak een muzikale brug te bouwen tussen Afrika en de rest van de wereld. Aan het overweldigende succes van de single 'Yé Ké Yé Ké' valt af te leiden dat de eerste fundamenteën van deze brug zichtbaar worden.

Om tot deze prestatie te komen besloot Mory Kante, na jarenlang leider te zijn geweest van de Rail band du Mali en een daaropvolgende bezinningsperio-

de, zijn geluk te beproeven buiten Afrika. Hij kwam in Parijs terecht en maakte sindsdien een aantal elpees, waarvan 'Akwaba beach' de derde is. Op deze plaat is Mory Kante voortreffelijk geslaagd in zijn doelstelling de traditionele Afrikaanse muziek te integreren in de Westerse popmuziek. Niet iedereen zal hier even enthousiast over zijn. Zo zullen er mensen zijn die de voorkeur geven aan de al langer bestaande traditionele versie 'Yé Ké Yé Ké', maar feit is wel dat Mory Kante met de aangepaste versie groot succes wist te behalen, wat niet gelukt zou zijn als hij zich tot de traditionele muziek beperkt had.

De elpee bevat acht stukken, waarvan naast het nummer 1 succes 'Yé Ké Yé Ké' het intro van 'Africa 2000' reeds bekend is. Dat wordt namelijk gebruikt als jingle voor de verkeersmiser van de dag in het NOS-programma Driespoor. De platenmaatschappij is zo attent geweest om van een drietal nummers de teksten af te drukken, maar veel wijzer word je daar niet van en meezingen zonder over je tong te struikelen lukt ook al niet.

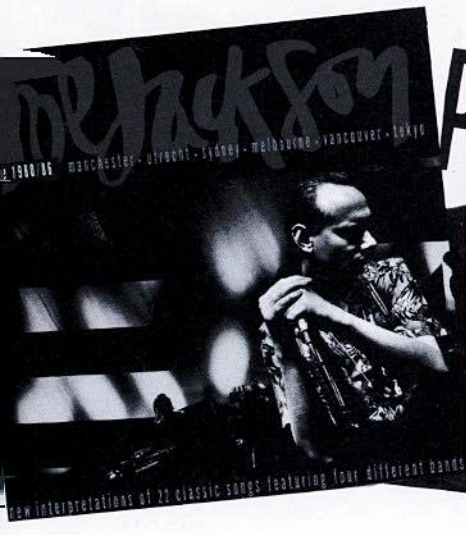
De songs zijn rauwer dan de traditionele Mandingo stukken en naast het dansbare werk is er ruimschoots de mogelijkheid om de plaat relaxed achteroverliggend in je stoel te beluisteren. Maar bovenal liggen de nummers bijzonder goed in het gehoor en daarmee is de elpee uitermate geschikt voor de door Mory Kante zo gewenste brugfunctie.

The Primitives-Lovely

The Primitives omschrijven hun muziek zelf als 'Petula Clark die achterna wordt gezeten door een kettingzaag', maar de bewering 'Blondie ontmoet de Jesus & Mary chain op een zolderkamertje' is evengoed van toepassing. Kortom, op de debuutelpee 'Lovely' razen the Primitives in no-time er veertien nummers doorheen, die vallen in de categorie bubbelgum-pop. Erg diepgaand is het niet, maar het is zonder meer lekker om naar te luisteren. Tot ieders verbazing werd in Engeland de top drie bereikt met het snelle, lichtvoetige 'Crash'. Dit is de stijl die the Primitives het beste ligt en die wordt dan ook meer beoefend op 'Lovely', bijvoorbeeld in de vorige single 'Stop killing me' en in 'Spacehead'. Helaas liggen niet alle nummers in dit genre. Het Monsoon-maardan minder leuk-achtige-'Shadow' en ook 'Out of reach' zijn niet geslaagde pogingen tot afwisseling. Helemaal jammer is het ontbreken van de eerste Primitives single 'Really stupid', die stamt uit de tijd dat de band nog op een independentlabel zat. Deze, veel bij de VPRO gedraaide, single bevatte zoveel energie, dat je ermee een middelgroot dorp een jaar lang van licht zou kunnen voorzien.

Afsluitend valt er te zeggen dat het debuut van the Primitives niet over de gehele linie overtuigt, maar voldoende leuk is om vaker op de draaitafel te leggen.

Evert van Dijk

Weekend at Waikiki

Villa en vriendschap als basis

In Nederland schijnen zo'n 70.000 bandjes zich bezig te houden met het maken van popmuziek. Slechts een klein gedeelte daarvan slaagt erin een plaat te maken en eventueel de hitparades te bereiken. Eén van de bands die zich net onder de gevestigde Nederlandse orde bevindt, is de noordelijke zevenmans formatie Weekend at Waikiki. Deze groep heeft zojuist haar eerste elpee uitgebracht, 'Casa' genaamd. Net als de twee hieraan voorafgaande mini-elpees 'Perfect punishment' en 'Villa' bevat 'Casa' veelal hoekige, krachtige dansmuziek. Een veelheid aan instrumenten zorgt voor een vol geluid, gemaakt door Boelie Winters (drums), Han Raggars en Henk Gubbels (gitaar), Jan Dijkzma (bas), Jelke Haisma (percussie en marimba), Thijs Helfrich (zang) en Wijnand Helfrich (synthesizer en zang). Een jonge, zich aankomend reporter van EGO noemende Evert van Dijk (EvD) ging op pad om deze jonge, aanstormende band in het voetlicht te zetten. Gesproken werd met Zanger Thijs (ZT), woordvoerder en brulboei van de groep.

Na een half uur durende fietstocht door de druilerige Groningse regen, kom ik op een vroege donderdagochtend aan bij een grote villa even buiten Groningen-stad. In deze villa resideert de in 1983 opgerichte groep Weekend at Waikiki. Terwijl ik met open mond de grootsheid van het geheel om mij heen gadesla, bel ik aarzelend aan; mijn eerste interview en dat met de groep die ook al onderwerp was van mijn eerste recensie (in EGO van juni '87).

De elpee 'Villa' (3x raden hoe ze aan die naam zijn gekomen) was toen net verschenen, inmiddels ligt de opvolger 'Casa' (Italiaans voor huis, woning) in de winkels.

Het duurt een tijdje voordat Zanger Thijs opendoet; hij komt dan ook van boven, alwaar hij bezig is met het schilderen van een nieuw decor (ook de hoes van 'Casa' is van zijn hand). Ondertussen aanschouw ik de gigantische tuin rondom de villa. Drie tuinmannen zijn bezig het geheel een beetje op orde te brengen en ik vraag me af of er andere muziekgezelschappen in Nederland zijn met vergelijkbare faciliteiten. Waarschijnlijk niet, maar de Waikiki's doen niets anders dan de villa beheren en dienen als kraakpreventie. De verblijfplaats is tijdelijk, zodra de make-laar een koper heeft gevonden dient de groep het pand te verlaten. Voorlopig is daar nog geen sprake van en doet de villa dienst als woonplaats voor enkele leden, maar meer nog als oefenruimte en opnamestudio.

Beetje tevreden

Na een uitgebreide rondleiding en een bak overjarige koffie vangt het gesprek aan. Het zorgvuldig voorbereide vragenlijstje ligt voor me, maar ik blijf het nauwelijks nodig te hebben. Zanger

Thijs praat honderduit, slechts onderbroken door een binnenkomende drummer (Boelie, die maar wat graag wil mee praten) en de net van een tentamen terugkerende percussionist en marimba (!) speler Jelke. Deze oud-klasgenoot van de jonge, aankomende reporter mompelt wat als groet en verdiept zich voor de rest in de Volkskrant (ook leuk). Van de resp. in 1986 en 1987 verschenen mini-elpees 'Perfect punishment' en 'Villa' werden zo'n 2000 exemplaren verkocht. Zanger Thijs zegt hiermee tevreden te zijn: "Je moet in Nederland niet meer pretenties hebben dan dit. Bij de muziek die wij maken past zo'n aantal verkopen. Pas als een single van ons eens een keer of twintig op de radio wordt gedraaid, kom je verder. Maar dat is niet iets waar je als Nederlandse

band op moet rekenen. De dj's vinden vaak dat het niet goed genoeg klinkt en dat is ook vaak genoeg zo. Maar neem nou de nieuwe elpee van de Fatal flowers. Die hoor je wel op Radio 3, niet omdat 'ie zo goed klinkt, nee, maar Mick Ronson heeft het geproduceerd, dé Mick Ronson (bekend Amerikaanse producer uit de jaren '70, maakte o.a. furore met Bowie-EvD). Voor een rock 'n roll plaat klinkt het veel te vlak, maar dat telt dan opeens niet meer." Op mijn opmerking dat je van de platen van W.A.W. veel kunt zeggen, maar niet dat ze te Nederlands, dus slecht klinken, stribbelt Zanger Thijs wat tegen. Het stadium van volle tevredenheid is blijkbaar nog niet bereikt.

Synthesizerliefde

Ondanks de geringe radio-aandacht heeft Weekend at Waikiki niet te klagen over de media. ZT: "Al van het begin af hebben we te maken gehad met bijna louter positieve reacties wat betreft onze platen en optredens. We dreigen nu dan ook zo'n beetje John Hiatt van Nederland te worden: halleluja verhalen in de pers, maar geen hond die je platen koopt. Zo stond in de Oor dat we beschikken over 's lands beste ritmesectie. We hebben wel een tijdje moeten praten om die jongens weer met de beide benen op de grond te krijgen." Misschien wel ter compensatie houdt Zanger Thijs vervolgens een kwartier durende verhandeling over zijn bewonde-

WEEKEND at WAIKIKI

CASA

ring voor synthesizerspeler en tevens broer Wijnand: "Wijnand is een van de weinige synthesizerspelers met liefde voor z'n instrument. Mensen kunnen zich dat altijd wel bij een gitarist voorstellen, maar synthesizers worden meer als een trukendoos gezien, dan als een echt instrument. Het is tekenend dat Wijnand nog steeds op dezelfde synthesizer speelt als toen we begonnen, hoewel hij eigenlijk hopeloos verouderd is. Voor het instrument is het een voorrecht dat iemand als hij erop speelt. Tijdens optredens is hij er mee in gevecht, net zoals je vaak ziet bij bv. gitaristen, om eruit te halen wat erin zit."

'Casa'

Na twee mini-elpees ligt er dan nu de eerste volwaardige Waikiki elpee in de betere platenwinkel. Waarom niet weer een mini-elpee? ZT: "De eerste mini-elpees waren voornamelijk bedoeld om de prijsdrempel te verlagen, die het kopen van een onbekende Nederlandse band nu eenmaal met zich meebrengt. Maar nu we als band zijn gegroeid, wordt er gewoon van ons verwacht dat we bewijzen dat we een hele elpee ook aankunnen. Het is makkelijker om uit je repertoire de beste 6 liedjes te kiezen en die op een plaat te zetten. Voor het maken van een echte elpee komt meer kijken, maar ik denk dat we erin geslaagd zijn om ook 45 minuten lang te overtuigen met dit nieuwe materiaal." De jonge, aankomende reporter is eenzelfde mening toegedaan. De plaat bevat prima dansmuziek, staat bol van allerlei

geluidjes (van filmfragmenten tot vertraagd piepschuim en een haan) en de muziek varieert van dansbaar tot theatraal. Luister en geniet, met name naar 'Your smile', 'Love and Hate' en 'Eyes'.

Optreden en vriendschap

Weekend at Waikiki is een van die bands die niet bang is om te zweten op het podium. De band beleeft merkbaar plezier aan het live spelen en wil dat ook graag op het publiek overbrengen. ZT: "Het is misschien een vies woord, maar we zijn eigenlijk entertainers. We zijn ervoor om het naar ons gekomen publiek zoveel mogelijk te vermaken en daar doen we dan ook alles aan. (zie datelijstje van optredens onderaan dit artikel; EvD.) Bovendien vinden we optreden één van de leukste facetten van het muzikantenbestaan. Met z'n allen in een te klein busje, toerend door het hele land. Er mag ook niemand anders mee, geen vriendinnen of wat dan ook, alleen de Waikiki's. Vriendschap is de basis van onze muziek. We zijn niet een groep met uitzonderlijke individuele kwaliteiten, maar vooral een sterk collectief."

Tekenend is dat Zanger Thijs zegt dat er 10 Waikiki's zijn. Niet alleen de zeven groepsleden, maar ook de geluids- en lichttechnici en de manager maken deel uit van het geheel. Sommige leden kennen elkaar ook al een jaar of vijftien. Het mag duidelijk zijn dat het vertrek van groepslid van het eerste uur Han Raggars als een grote teleurstelling wordt ervaren. Hij wordt als demograaf van niet-westerse landen uitgezonden

door de Verenigde Naties. Niet een weekend naar Waikiki, maar voor minstens twee jaar naar de Marshall eilanden. Inmiddels heeft er een afscheidconcert plaatsgevonden in Steenwijk en is er reeds voorzien in een opvolger. De nieuwe gitarist heet Tom (ZT: "Ik ben z'n achternaam even kwijt") en is niet in de eerste plaats een gitaarvirtuoos. ZT: "Hij kon alle partijen binnen twee dagen spelen, maar veel belangrijker is, dat hij een vriend is van één van de groepsleden en bovendien heeft hij een goede installatie en is fan van W.A.W. Als Han over twee jaar terugkomt kan hij zo weer terug in de groep. Desnoods gaan we verder met drie gitaristen."

Nieuwe single

Van de zojuist verschenen elpee 'Casa' verschijnt binnenkort het rustieke 'Your smile' op single. Het nummer is in die zin representatief voor het werk van Weekend at Waikiki, dat het de veelzijdigheid van de groep toont. Het is de vierde single van de groep en nu moet het maar eens gaan gebeuren. ZT: "De eerste singles konden we nog uitbrengen met het excuus dat het wel handig was als promotiemateriaal. Het is uiteindelijk goedkoper om singletjes naar zaaleigenaren e.d. te sturen dan cassettebandjes. Maar het is absoluut niet de bedoeling dat 'Your smile' eenzelfde lot als slechts dienende als promotiemateriaal wordt beschoren, hier moeten we maar eens succes mee hebben. Het nummer wordt geremixd, dat wil zeggen dat de lengte wordt aangepast, het geluidsbeeld verandert en het refrein wordt een keer extra herhaald, zodat het geschikt is voor Radio 3 consumptie. Het blijft natuurlijk wel een Waikiki single, maar met een beetje aanpassing moet het mogelijk zijn een bescheiden hit te scoren." Deze pragmatische, maar ongetwijfeld niet overal even gewaardeerde zienswijze, moet dus leiden tot vergroting van de populariteit van de band. Er zullen weinig bands zijn in Nederland die dat meer verdienen. De hechte basis van W.A.W. maakt dat ze goed in staat zullen zijn deze 'last' te dragen.

Evert van Dijk

De Waikiki's zijn de komende tijd live te zien:

16 juli	Melkweg-Amsterdam vakantie
13 aug.	festival-Den Haag
17 aug.	De Lorre-Delft
20 aug.	festival-Andel (NBr)
22 aug.	RSG-Rotterdam
31 aug.	openluchttheater-Enschede

Bel voor inlichtingen e.d.:
Jan ten Boom 05138-16307

Humanisme en Perestrojka

'Ons ideaal is een wereld zonder wapens en geweld, een wereld waarin elk mens vrijelijk zijn eigen weg kiest om tot ontwikkeling te komen, zijn manier van leven. Dit is een uitdrukking van het humanisme van communistische ideologie, van haar morele waarden.' Aldus secretaris-generaal Michail Gorbatsjov op het 27e Partijcongres van de CPSU. Ook in zijn, ter gelegenheid van de zeventigste verjaardag van de Oktober-revolutie, op 2 november j.l. gehouden toespraak en in zijn zojuist verschenen boek 'Perestrojka' refereert Gorbatsjov meerdere malen aan het humanisme en de humanistische waarden.

Ook andere belangrijke partijfunctionarissen maken hier regelmatig gewag van. Reden genoeg voor een humanistische vredesbeweging om zich af te vragen of onder dit humanisme en deze humanistische waarden hetzelfde wordt verstaan als in Nederland.

Zeker in deze tijd van glasnost en mogelijk gunstige ontwikkelingen op het gebied van ontspanning en wapenvermindering is het goed met elkaar hierover in gesprek te gaan. Door beter begrijpen van elkaar kunnen de gemeenschappelijke waarden worden gevonden, m.a.w. datgene wat ons bindt en niet hetgeen ons scheidt. Daarop alleen kan vrede gebaseerd zijn.

Humanisme in Nederland

Het Humanistisch Verbond in Nederland is een niet-godsdienstige organisatie, hetgeen niet hetzelfde is als anti-godsdienstig. De uitspraak van Marx: 'godsdienst is opium van het volk' wordt in die absolute zin niet onderschreven, alhoewel zeker wordt onderkend dat godsdienst in bepaalde fundamentalistische uitingen (gevaarlijk) verslavend kan werken.

Het is niet doenlijk de mens- en wereldbeschouwing waaraan humanisten de grondwaarden voor hun maatschappelijk handelen ontleen, hier uitvoerig te beschrijven. Ik zal mij beperken tot datgene wat voor dit artikel van belang is. Het vermogen tot onderscheidend oordelen is één van de belangrijkste wezenskenmerken van de mens en stelt hem in staat zin te geven aan zijn bestaan en mede aan dat van anderen. De mens kan en moet zijn bestaan vorm geven door beslissingen te nemen, door te kiezen uit mogelijkheden.

Zijn **vrijheid** om dit te kunnen doen is uiteraard niet onbeperkt en wordt mede bepaald door omstandigheden en eigen capaciteiten. Wel wordt het kiezen geacht in redelijkheid (met gevoel en verstand) te worden gedaan op basis van waarderingen, dus op voorstellingen van goed en slecht, waar en onwaar, mooi en lelijk, leed en geluk. De mens is in laatste instantie verantwoordelijk voor de gemaakte keuze. Mensen

zijn tegelijkertijd **gelijk en uniek**. Gelijk in die zin dat ze van overeenkomstige biologische en geestelijke structuur zijn en deze fundamentele verwantschap brengt met zich mee dat de verschillen (uniciteit) kunnen worden vastgesteld. De gelijkheid is niet gericht op uniformiteit, maar zij fundeert ieders menselijke waardigheid en motiveert het recht op gelijkberechtiging en zelfbestemming. Uit het feit dat mensen met elkaar op deze wereld zijn en op elkaar zijn aangewezen volgt hun **verbondenheid**. De enkeling ontdekt en wordt zichzelf door de ander. Hij kan niet anders dan een samenleving vormen, hoe onvolmaakt ook, en de samenleving stempelt de enkeling ook als hij daartegen in verzet komt. In een samenleving moet een 'wij' gevoel worden ontwikkeld, waardoor men verantwoordelijkheid voor elkaar wil dragen. Thans begint steeds meer duidelijk te worden dat we mondiaal op elkaar zijn aangewezen en derhalve voor elkaar verantwoordelijk.

Nog een korte opmerking over de rol van de staat. De toekenning van (beperkte) keuzevrijheid en (fundamentele) gelijkheid doet humanisten streven naar een optimale beperking van de maatschappelijke belemmeringen voor iedere beslissingsvrijheid en naar optimale verwerkelijking van de maatschappelijke voorwaarden voor gelijke kansen. In dit wankel evenwicht van vrijheid en gelijkheid is de staat het middel van organisatie van rechtvaardige maatschappelijke verhoudingen en menselijke ontplooiing. Het schept daartoe de voorwaarden, maar bezorgt niet het geluk van de burger. De staat kan dat niet en moet het niet proberen.

Vrede en veiligheid

Het benadrukken van de persoonlijke vrijheid heeft er in de westerse wereld

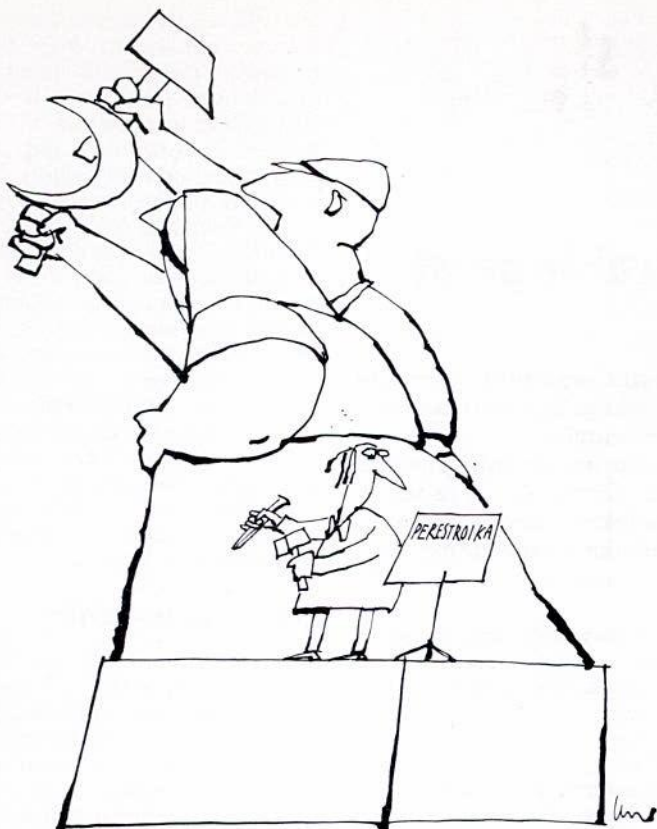
veelal toe geleid dat de sterken en kapitaalcrachtigen de gelegenheid kregen de zwakkeren en afhankelijken uit te buiten en te onderdrukken. Het kapitalisme of zoals de secretaris generaal op 2 november opmerkte: 'het spontane en wrede spel van sociale krachten'.

Het marxistische humanisme heeft vooral betekend dat het zich niet alleen op het individuele welzijn van mensen toespitste, maar begreep dat een menswaardig bestaan eerst mogelijk wordt in een menswaardige samenleving. In de Oost-Europese landen heeft de toepassing hiervan geleid tot een grote nadruk op het belang van het collectief. Dit is in veel gevallen sterk dogmatisch benaderd, hetgeen tot verstarring in denken en beperking van individuele vrijheid en eigen initiatief heeft geleid. Vandaar de noodzaak van perestrojka.

De vraag nu echter is: brengt de aanwezigheid van twee zeer verschillende politiek-sociaal-economische systemen (geleid door twee supermachten) onvermijdelijk met zich mee dat zij slechts naast elkaar kunnen bestaan in een nucleair afschrikkings-evenwicht? In zijn boek zegt Gorbatsjov: 'De in zijn tijd klassieke uitspraak van Clausewitz, dat oorlog slechts de voortzetting is van politiek, maar met andere middelen, is hopeloos verouderd.' Ik deel deze opvatting, immers het oplossen van politieke geschillen tussen machtsblokken door middel van oorlog is volstrekt onmogelijk geworden. We leven in de paradoxale situatie dat de resultaten van wapenverminderingsovereenkomsten nog steeds worden voorbijgestreefd door de wapenwedloop, maar dat het daarbij bovendien gaat om in wezen onbruikbare wapens.

Op het 27e partijcongres van de CPSU is met betrekking tot de internationale veiligheid een aantal goede ideeën gepresenteerd op militair gebied, zowel als op het politieke en economische vlak. In de toelichting op dit programma merkt Vadim Zagladin over het laatste onderwerp het volgende op: 'Derhalve betrekken de voorstellen van de Sovjet-Unie op het economische vlak een uiterst breed programma voor internationale samenwerking, een samenwerking die echt wederzijds voordelig is en daardoor tevens dieper humanistisch.' Deze gedachte wordt ook door velen hier aangehangen, o.a. door de humanist-socialist dr. Sicco Mansholt, voormalig Europees commissaris, die niet nalaat erop te wijzen dat de na-oorlogse verstrengeling van economische belangen in West-Europa geleid heeft tot wederzijdse afhankelijkheid, waardoor een oorlog tussen b.v. Frankrijk en Duitsland ondenkbaar is geworden. Het is duidelijk dat in de huidige situatie de grote vraagstukken van grondstoffen, energie en milieu niet meer binnen-statelijk en zelfs niet binnen bondgenootschappen kunnen worden opgelost. Tsjernobyl is wat dat betreft een teken aan de wand.

Het recept lijkt logisch en eenvoudig:

ontwapening, politieke oplossingen en economische samenwerking! Helaas blijkt het recept gemakkelijker voorgescreven dan ingenomen.

Door de sterk ingevreten (vijand)beelden, die we soms terecht, maar veel meer ten onrechte van elkaar hebben, lijkt voor velen het middel erger dan de kwaal waaraan wij lijden.

Hoe sterk dit in de Sovjet-Unie het geval is kan ik moeilijk beoordelen. Wel weet ik dat bij ons ook in kringen van hen, die de perestrojka een warm hart toedragen (zoals wij humanisten in Nederland) positieve beelden snel vertroebelen door (onvermijdelijke) fouten die gemaakt worden of ontwikkelingen die we niet begrijpen.

Ik wil dit met een paar voorbeelden duidelijk maken, gebeurtenissen die ik vanuit de grondwaarden die ik heb beschreven niet goed kan begrijpen.

Naleving van de wet

Als ik het goed begrepen heb vindt perestrojka plaats op de fundamenteën, die Marx-filosofisch en Lenin-politiek hebben gelegd. De vraag is dan wat het werkelijke nieuwe of vernieuwende is, dan wel of er slechts sprake is van een oud liedje met een nieuw melodietje. Het veelvuldig verwijzen naar en een beroep doen op Lenin vestigt de indruk dat de afgezworen persoonsverheerlijking in zijn persoon is teruggekeerd. Het kan toch niet zo zijn dat de geschriften van Lenin de nieuwe Bijbel vormen en dat perestrojka slechts een kwestie is van de juiste exegese. Als dit wel het geval is zal de nieuwe manier van denken, die de secretaris-generaal voor zichzelf en alle werkers nodig vindt (Moscow News 1 november 1987) niet erg creatief kunnen zijn. Perestrojka

kan m.i. niet anders dan een dialectisch proces zijn: uit de these en antithese volgt de synthese, dit is het bereiken van een hoger niveau: een kwaliteitsverbetering. Dit is iets anders dan het zoeken naar een compromis: de partijen doen ieder water in de wijn en het eindprodukt is vaak niet meer te drinken. Het eerste proces zal veelal stormachtiger zijn dan het tweede.

In zijn boek besteedt Gorbatsjov aandacht aan de naleving van de wet: de noodzaak van nieuwe wetgeving in het kader van de democratisering, maar tevens dat perestrojka moet plaats vinden binnen de regels van de wet en dat hierop streng moet worden toegezien. Ook in zijn toespraken en eerder genoemd interview in Moscow-News wijst hij op de noodzaak van discipline en waarschuwt hij voor anarchie. Dit alles klinkt heel redelijk, maar spreekt hieruit niet een angst voor de consequenties van hetgeen hij zelf heeft opgeroepen? In het Westen bereiken ons berichten, die het hier aanwezige wantrouwen (terecht door Gorbatsjov opgemerkt) snel bevestigen of versterken. Slechts als voorbeeld wil ik de gebeurtenissen rond Jeltsin, de voormalige partijleider in Moskou, noemen. Ik treed niet in de beoordeling over de inhoud van de kritiek van Jeltsin, noch de wijze waarop deze is geuit, doch vraag mij af of er van deze zaak geen verkeerde signaalfunctie uitgaat. Als er op alle niveaus een nieuwe manier van (mee)denken wordt gevraagd is het onvermijdelijk dat hierbij fouten worden gemaakt. Om dit meedenken te stimuleren lijkt het mij gewenst dat tegen de daarbij gemaakte fouten met de grootst mogelijke tolerantie wordt opgetreden, omdat anders de grondwaarden van de

vrijheid (in dit geval van meningsuiting) in gevaar dreigt te komen.

Gezondheidszorg

Naast de resultaten op het gebied van onderwijs is men in de Sovjet-Unie terecht trots op de vorderingen in de gezondheidszorg. Tegelijkertijd doet zich, evenals bij ons, het dreigende probleem voor van de onbetaalbaarheid van deze voorzieningen. Ik heb geconstateerd dat wordt overwogen een systeem van eigen bijdrage voor de gezondheidszorg in te voeren, waarvan net als bij ons de zwaksten in de samenleving het slachtoffer dreigen te worden. Enigszins verbaasd was ik over de argumenten die ik in dit verband heb gelezen. Michail Gorbatsjov zegt hierover in zijn boek o.m.: 'Alleen werk bepaalt de ware plaats van de burger binnen de samenleving en zijn maatschappelijke status'. Verderop verklaart hij dat de oude marxistische gedachte: 'ieder werkt naar vermogen en ontvangt naar behoefte', is veranderd in: 'ieder werkt naar vermogen en ontvangt naar zijn werk'.

Het lijkt alsof de menswaardigheid opnieuw afgemeten wordt aan de arbeidsprestatie, waarbij wordt voorbijgegaan aan het feit dat vermogens van mensen verschillen en dat het resultaat van het werk lang niet alles zegt over de inzet die is gepleegd. Zij, die buiten hun schuld, niet aan het arbeidsproces kunnen deelnemen vallen, evenals vaak in het westen, kennelijk helemaal uit de boot.

In Moscow News nr. 44 verdedigt de econoom V. H. Rutgaizer invoering van een dergelijk systeem met als belangrijkste argument: 'dat mensen keuzevrijheid moeten hebben'. Maar wat betekent vrijheid als ongelijkheid mensen verhindert er werkelijk gebruik van te maken?

In Nederland kennen we een volksuitdrukking die zegt: 'dat het niets uitmaakt of je door de (kapitalistische) hond of door de (socialistische) kat wordt gebeten' als het resultaat hetzelfde is.

Slotopmerking

Ik hoop dat de lezer duidelijk is geworden, dat wij als leden van het HVB zeer meelevend met de ontwikkeling in Uw land. Wij wensen dat U en Uw, ook in het Westen, gewaardeerde leider zodanige hervormingen kunnen doorvoeren dat ze alle burgers van de Sovjet Unie ten goede komen en daarnaast een bijdrage kunnen leveren aan de wereldvrede. Ik hoop dat met een publiek commentaar Uwerzijds de dialoog kan worden voortgezet.

Henk Bos

De auteur van dit artikel, dat werd geplaatst in het tijdschrift 'Moscow News', is voorzitter van het Nederlands Humanistisch Vredesbeeraad (HVB). Het HVB doet haar werk vanuit de humanistische levensbeschouwing en is verbonden aan het Humanistisch Verbond.

Wat is waarheid?

Overpeinzingen van een verwarde geest

Wie regelmatig de gebeurtenissen en het nieuws in deze wereld tracht te volgen, wordt nogal eens geconfronteerd met de vraag: Is wat ik hoorde, las of zag nu waar, gedeeltelijk waar of geheel onwaar?

Daarbij spelen zowel in de weergave van de feiten als de interpretatie daarvan verschillende omstandigheden een rol, bijvoorbeeld de rede, de emotie, levensovertuiging en levensomstandigheden en nog veel meer. Wat voor de een waar is wordt door de ander niet altijd als zodanig gezien en begrepen.

Het grootste probleem lijkt echter het feit te zijn dat in het dagelijks leven vaak langs elkaar heen wordt gepraat, omdat men niet bereid is goed naar een ander te luisteren en omdat veelal de begrippen waarover men praat onvolgende of onjuist gedefinieerd zijn.

Slecht luisteren

Hoe vaak zien we niet dat de ene mens de ander midden in de zin in de rede valt en niet kan wachten om de eigen ideeën te ventileren. Het rustig aanhoren van de ander, het gehoorde overwegen en dan conclusies trekken is in deze snelle, jachtige tijd te vaak een illusie geworden. En als gevolg daarvan klinken in de pers en op de radio en t.v. weer de verwijten, dat de een of de ander de waarheid niet zegt, dat men elkaar dingen in de mond legt die vaak

helemaal niet zo gezegd zijn en zeker niet zo bedoeld zijn geweest. Naast dit slecht luisteren speelt zoals gezegd een grote rol dat in de gesprekken de begrippen niet of onvoldoende gedefinieerd worden, hetgeen de kans geeft om eindeloos langs elkaar heen te 'emmeren' en elkaar de meest vreselijke dingen in de schoenen te schuiven n.a.v. het waarheidsgehalte van de verhalen. De grote denker Socrates stelde dan ook dat men elk gesprek moet beginnen met vast te stellen 'waarom het gaat'.

'Mooi' weer

Een gewoon alledaags voorbeeld. De zin 'het is mooi weer' lijkt een duidelijke en voor een ieder begrijpelijke zin, die een algemeen aanvaardbare mening weergeeft. Hoe anders is de werkelijk-

heid! Laten we nu maar aannemen dat we over het begrip 'weer' één mening hebben, n.l. zijnde 'de heersende luchtgesteldheid', maar wat is dan 'mooi'? "Dat is", zo zegt de zon- en strandaanbidder, "een zonnige dag, die het mij mogelijk maakt om de hele dag aan het strand te liggen en mooi bruin te worden". "Nee", zo zeggen de pedaleur en de surfer, "het is een dag met een beetje bewolkte hemel, zodat je niet gebraden wordt, en met een mooi strak windje". En een boer, die al wekenlang tegen het weer van de zonzanbidder en de pedaleur/surfer heeft aangekeken, zegt: "Mooi weer is als het eens vier en twintig uur achter elkaar plenst, dan wordt het gras weer mooi groen en de gewassen putten weer kracht; met die zon en die wind droogt de hele boel uit". En eens zullen ze het niet worden over dit zo eenvoudige begrip.

Boycot Zuid-Afrika

De waarheid van alledag. Bijna dagelijks kan men lezen en horen dat Zuid-Afrika boycot moet worden om de apartheid snel af te schaffen. Voor alle zekerheid: ook ik ben van mening dat apartheid onmenselijk is en derhalve zeer snel dient te verdwijnen. Maar het middel van de boycot? Vertegenwoordigers van zwart Zuid-Afrika – uit de vakbonden, de kerken en andere organisaties – dringen daar op aan. Maar bij een andere gelegenheid zien we ook een demonstratie van zwarte werknemers met borden als 'geen boycot, maar werk'. Wat is dan waar en wat moet er nu echt gebeuren?

Het is duidelijk dat een boycot duizenden van de zwarte bewoners in de laagste sociale klassen werkloos en broedeloos zal maken. Mag dat? Zijn ze erover geraadpleegd? Hebben ze hun instemming betuigd? Maar anderzijds: zonder een boycot kunnen de slechte blanken daar (want goede blanken, die absoluut tegen de apartheid zijn, zijn er ook) nog jarenlang doorgaan.

Op dit punt aangekomen weet ik het niet meer, is de keuze tussen deze twee waarheden voor mij althans zeer moeilijk.

Verwijt men mij dat ik rede en emotie door elkaar gooi en wellicht gedeeltelijk niet met elkaar vergelijkbare dingen naast elkaar zet, dan heeft men gelijk. Maar zo gaat een mens als ik met de waarheid om, met alle gevolgen van dien.

Landingsbaan

Nog één ander voorbeeld. In ons goede vaderland moet ergens een start- en landingsbaan verlengd worden. Nou ja, moet, er is een voorstel om dat te doen. Ter ondersteuning van deze wens wordt een rapport geschreven dat mij zeer redelijk voorkomt. Het gelezen hebbende denk ik: ja, een goede zaak. Voor veel mensen weer werk, wellicht economische uitstraling; nadeel is wat meer geluidsoverlast, maar ja, we leven ook met veertien miljoen op een klein stukje.

De cowboy en de christen-democraat

De Amerikaanse president ging op bezoek in Moskou. 'Om de vrede te bevorderen' noemden zijn propagandisten zijn reis. Maar Ronald Reagan heeft daar nog niet eens voet aan wal gezet of hij begint al te roepen dat het nog steeds verkeerd zit met de Rechten van de Mens in de Sovjetwereld. Dat is ongeveer net zo bot als wanneer je gaat logeren en in het huis van je gastheer meteen uitroept dat de inrichting nergens op lijkt en dat de meubels vervangen moeten worden.

Er wordt veel om deze Amerikaanse president gelachen: een tweede-rangs-filmster; een cowboy met een vrouw die de sterren raadpleegt; een seniele, oude man die eigenlijk van bitter weinig iets afweet. Zijn botheden en zijn domheden moeten hem daarom maar vergeven worden, vinden velen die om hem lachen, want hij is bovendien bijna president af, dus waarom zou je je nog druk maken over dat verschijnsel?

Super-paus

Inderdaad, als hij geen president meer is, kunnen we Ronald Reagan voor de rest van zijn leven negeren, zoals dat ook met Richard Nixon gebeurt. Maar zolang deze Reagan president van de VS is, kun je hem niet negeren en moet je hem wel serieus nemen, met al zijn domheden en botheden. Juist omdat hij de woordvoerder is van de macht in de VS. Juist omdat hij ver-

Enige tijd daarna verschijnt een ander rapport, het gaat over milieu en aanverwante zaken, waarin wordt vermeld dat de gegevens in het andere rapport onjuist zijn en dat er alleen maar meer geluidsoverlast komt. En weer denk ik: een goed rapport.

En wat is nu de waarheid? Ja, zegt men dan, je moet je door de feiten laten leiden, die staan duidelijk vermeld en dan is de beslissing eenvoudig. Maar dat is nu net het probleem, de feitelijkheden zijn voor mij niet meetbaar en soms ook niet controleerbaar en blijken gezien de rapporten voor verschillende interpretaties vatbaar te zijn. En dus blijft het probleem bestaan. En dus beslis ik maar op een 'emotionele waarheid', n.l. het idee dat het maar moet worden geprobeerd, dat die startbaan maar moet worden verlengd, omdat de kans niet gemist mag worden dat er voor veel mensen weer werk zal zijn. Maar wat nu de waarheid was, zal ik het ooit weten?

Adriaan Bijl

P.S. Wie wil eens reageren, want ik vind dat er in EGO te weinig wordt gediscussieerd.

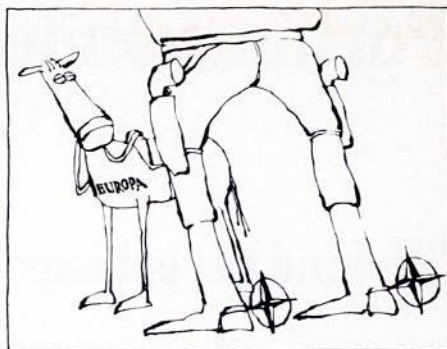
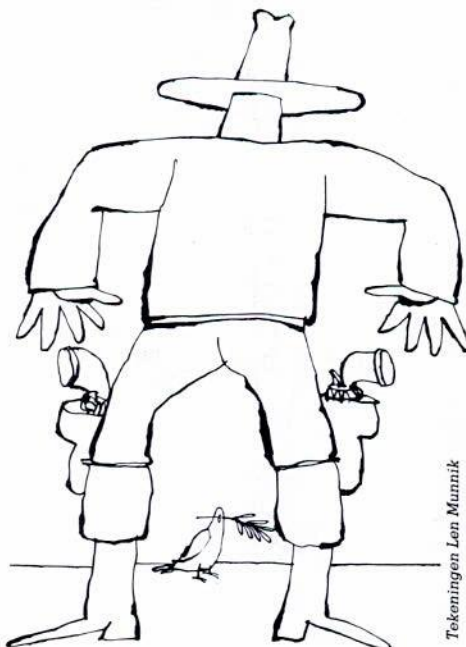
tolkt wat veel Amerikanen denken. Juist omdat in het machtige Amerika een uiterst simplistisch wereldbeeld zo'n grote invloed heeft.

En wat valt er eigenlijk te lachen om Ronald Reagan, die als een soort super-paus anderen de maat neemt van hun morele waarde en daarbij zichzelf tot maat-staf verheft?

Deze man werpt zich op als de brand-schone verdediger van de Rechten van de Mens, terwijl er ook in zijn eigen land op dat gebied nog wel het een en ander te redden valt.

Deze kruisridder met de simpelheid van een EO-evangelist heeft zijn handen tot over zijn ellebogen vuil gemaakt in Latijns-Amerika en Afrika, waar hij steun geeft aan allerlei bedenkelijke regiems en bewegingen die alleen dank zij moord en terreur kunnen blijven voortbestaan.

Over de seniele, tweede-rangs film-cowboy valt helemaal niet te lachen zolang hij president is van de VS, want dan heeft hij de macht om velen in het ongeluk te storten. En daarom moet hij tot zijn aftreden heel serieus worden ge-

nomen, evenals zijn opvolger, waar misschien ook wel weer om te lachen zal zijn. Want het is met de Amerikaanse president net als met de keizer wiens nieuwe kleren niet konden verhullen dat hij piemelnaakt was: het publiek kon lachen wat het wilde, maar ook de naakte keizer bleef wel de man met de macht.

Smoesjes

Ook in de Nederlandse politiek valt vaak veel af te lachen vinden velen. Vooral als de praktijk van de politiek niet overeen komt met de gewichtigdoenerij van de politici die de mond vol hebben van 'de verantwoordelijkheid', 'de zorgzaamheid', 'de solidariteit', 'de Rechten van de Mens' ook.

Vooral de christendemocratische politici zijn daar sterk in. Ze hebben de mond vol over bijvoorbeeld: bewogenheid met de strijd tegen de apartheid in Zuid-Afrika. En ze leven o zo mee met hun christen-broeders en zusters, zwart en blank, die het daar zo moeilijk mee hebben. En ze horen waar hun broederchristenen in Zuid-Afrika om smeken: boycot. Ze horen dat hun broederchristenen vragen om toch vooral te luisteren naar de stem van de onderdrukten. Ze horen, maar ze luisteren niet. Want als er werkelijk wat ondernomen moet worden tegen het regiem in Pretoria, dan vluchten de helden in de smoesjes: 'de strijd tegen de apartheid is te belangrijk om alleen te doen. Daar moet de hele wereld aan meewerken. En omdat de hele wereld daar niet voor te porren is, kunnen we helaas ook niets doen!'

En vervolgens gaan deze christendemocratische politici over tot het dagelijkse gebed, waarin ze hun god op hun blote knieën danken dat ze niet zo slecht zijn als de bedenkers en uitvoerders van het Kwaad: 'Wij kunnen tenminste onze handen in onschuld wassen.'

Pontius Pilatus

Inderdaad: als je met je handen alleen je zakken vult, dan lijken ze niet vuil te worden. Dit soort CDA-politici zijn eigenlijk niet anders dan een fanclub voor hun illustere voorganger, de man die zijn handen ook in onschuld waste, Pontius Pilatus. Wat is eigenlijk het verschil tussen de cowboy die zijn handen tot aan zijn ellebogen vuil maakt en de CDA-politici die tegen het racisme in Zuid-Afrika niets willen ondernemen?

Karel Roskam

Parttime ouderschap

"Ik vind het belangrijk dat het kind in vrijheid kan kiezen"

Kinderen krijgen en opvoeden kan tegenwoordig op verschillende manieren plaats vinden. Voor het krijgen van kinderen hoeft niet altijd meer geslachtsgemeenschap te worden gepleegd. Voor het opvoeden van kinderen is evenmin het huwelijk een dwingende noodzaak. Technologische ontwikkelingen en de emancipatie van vrouwen en homoseksuelen mannen en vrouwen hebben de traditionele opvattingen over de praktijken van ouderschap danig op losse schroeven gezet. Wat vandaag nog onvoorstelbaar lijkt, kan morgen reeds mogelijk zijn. Parttime ouderschap van een lesbische vrouw en een homoseksuele man bijvoorbeeld.

Baby's en kinderen zijn voor veel volwassenen vertederende wezentjes. Waarschijnlijk doen deze jonge wezentjes hen denken aan een verleden dat minder gecompliceerd was dan hun huidige leven. Kinderen zijn ook wezentjes waaraan mensen hun eigen opvattingen en gevoelens kunnen overdragen.

Kinderen worden veelal grootgebracht in een tweerelatie van een man en een vrouw. In dergelijke situaties is het meestal de vrouw (moeder) die de meeste tijd en energie steekt in de opvoeding. Maar ook steeds meer worden kinderen tegenwoordig groot gebracht door één persoon, in de meeste gevallen een vrouw. Dergelijke opvoedingsituaties ontstaan vaak omdat een echtscheiding plaats vond. Ook zijn er vrouwen die er bewust voor kiezen een kind alléén op te voeden, de zogeheten BOM-moeders. In al deze situaties is het ouderschap een full-time baan. Een creche is dan ook een voorziening om die full-time baan te kunnen combineren met andere activiteiten (bijvoorbeeld een baan).

Homoseksueel ouderschap

Ouderschap werd lange tijd gezien als een exclusief produkt van heteroseksuele liefde. Man en vrouw zouden voor elkaar geschapen zijn en het krijgen en opvoeden van kinderen zou daarvan een logisch resultaat zijn. Hoe anders was en is de praktijk van alle dag. Niet alle huwelijken brachten en brengen kinderen voort. Ook op het idee dat man en vrouw voor elkaar geschapen zijn is het nodige af te dingen. Dit laatste impliceert onder meer ook dat homoseksueel ouderschap zo gek nog niet is. Homoseksueel ouderschap staat momenteel zeer in de belangstelling. Niet in de laatste plaats door onhandige manoeuvres en ondoordachte meningen van de minister van Justitie. Volgens hem zouden homoseksuele en lesbische paren geen kinderen mogen adopteren, omdat die kinderen dan misschien ook wel 'zo' zouden worden. Erg steekhoudend

zijn de argumenten niet. De meeste homoseksuele mannen en vrouwen komen namelijk uit 'normale', heteroseksuele gezinnen.

Homoseksueel ouderschap kan veel verschillende vormen aannemen. Het kan bijvoorbeeld door twee lesbische vrouwen worden vormgegeven, het kind kan uit een huwelijk van een van de twee (of beide) vrouwen komen, het kind kan ook via kunstmatige inseminatie tot leven zijn gekomen. Of een al-

leenstaande lesbische vrouw kan kinderen opvoeden, al dan niet voortkomend uit een voorgaand huwelijk.

Til en Paul

Til (27) Paul (27), beiden homoseksueel, hebben besloten ook een gezamenlijk kind te gaan opvoeden. Zij willen dit doen door middel van zelfinseminatie. Geslachtsgemeenschap met elkaar zien ze absoluut niet zitten. Daarenboven hebben ze bewust gekozen voor part-time ouderschap. Ze wonen allebei in afzonderlijke woongroepen in het centrum van Amsterdam. Een vaste partner hebben ze evenmin.

Til: "Homoseksueel ouderschap wordt volgens mij met name dan geaccepteerd als je ook een vaste partner hebt. Het feit dat we het niet binnen een relatie doen is voor velen een probleem. Al een aantal keren heb ik kinderen verzorgd van vriendinnen. Dat vond ik

Paul en Benno

Foto Paul Blanca 1984 (met dank aan Ari Limited)

leuk, maar ik merkte ook dat ik meer wilde. Het hebben van een relatie met één vrouw is daarvoor absoluut geen noodzaak. Ik wil gewoon graag een kind."

Paul: "Ook ik wil al jaren een kind. Politiek vind ik het ook belangrijk dat steeds meer flikkers en potten kinderen gaan grootbrengen. Het voorrecht van homoseksueel zijn in deze kontekst is volgens mij dat het krijgen van kinderen niet automatisch gaat. Als je een kind wilt dan moet je daarover goed nadenken. Het kind is dan, denk ik, ook echt gewenst."

Til en Paul kennen elkaar al enige jaren.

Til: "We mochten elkaar graag en wisten van elkaar dat we graag een kind wilden. We zijn toen met elkaar gaan praten en besloten het met elkaar te doen. Paul en ik kunnen het goed met elkaar vinden. Hij heeft goede ideeën ten aanzien van het krijgen en opvoeden van een kind. Dat ik het nu met Paul doe wil nog niet zeggen dat ik het niet met elke flikker zou willen."

Een kind bij een heteroseksuele partner heeft niet hun voorkeur.

Til: "Bij een hetero loop je toch de kans dat 'ie gaat trouwen en dat uit dat huwelijk ook een kind voortkomt. Je loopt dan het gevaar dat ons gezamenlijke kind opeens minder waard gaat worden voor hem. Dat risico wil ik gewoon niet lopen."

Paul: "Ik zie datzelfde gevaar. Ik heb er ook ervaring mee. Een lange tijd was ik donor voor een heteroseksuele vrouw. Ze wilde graag een kind van mij. Tot ze een vaste vriend kreeg, toen was het opeens niet meer zo nodig. Nee, het zal veel moeilijker zijn om met een hetero een gelijkwaardige relatie te onderhouden."

Voordelen

Homoseksueel ouderschap heeft volgens Paul en Til een aantal voordelen. Daarmee willen ze echter niet stellen dat homoseksueel ouderschap ook beter is dan heteroseksueel ouderschap.

Til: "Dat ik met een vrouw, of vrouwen, vrij is eigenlijk slechts een begin. Het lesbisch-zijn betekent ook dat je een heleboel waarden en normen onder de loep bent gaan nemen. Homoseksueel-zijn betekent veel meer dan alleen maar vrijen met iemand van je eigen geslacht. Ik vind dat ik mijn lesbisch-zijn dan ook positief kan aanwenden.

Ik vind het belangrijk dat een kind in vrijheid kan kiezen. Ik denk dat ik zelf eerst zoveel heb moeten overdenken, dat er keuzes zijn, dat ik dat kan overbrengen. Ik kan het leren kiezen. Ik denk dat het kind en ik elkaar veel te bieden hebben."

Paul: "Datzelfde heb ik ook, ik denk dat een kind mijn leven kan verrijken, op een hoger plan kan brengen. En het lijkt me ook heel waardevol om te zorgen."

Paul en Til hebben afgesproken elk part-time te gaan zorgen voor hun toekomstig kind.

Paul: "We nemen het kind elk voor de helft van de week. Dat was ook een voorwaarde voor ons beiden. We hebben er bewust voor gekozen apart te wonen."

Til: "Als het kind, zeker als het op school zit, het vervelend vindt twee huizen te hebben in twee buurten, dan zouden we eventueel wel in een zelfde huis willen wonen. Het is niet vanzelfsprekend dat we dingen samen gaan doen, met zijn drieën."

Paul: "En afspraken zijn afspraken. Je draagt voor de helft van de week verantwoordelijkheid voor het kind. Mocht ik ooit één vaste vriend krijgen, dan zal hij ook het kind moeten accepteren. In geval van strijd zal het kind altijd winnen."

Til: "Dat geldt voor mij ook. Op dit moment woon ik met een aantal meiden in

één pand. Komt er plaats voor een nieuwe bewoonster vrij, dan houden we daar altijd gesprekken mee. Tegenwoordig wil ik ook weten hoe zo'n vrouw tegenover kinderen staat. Heeft ze daaraan een hekel, dan komt ze er gewoon niet in."

Het vanzelfsprekende voorbij

Ouderschap. De tijd van vanzelfsprekendheden lijken voorbij te zijn, in ieder geval voor Paul en Til. Hoe anders dan anderen zij hun ouderschap ook regelen, ook zij hopen en verlangen een intelligent en mooi kind te krijgen.

Til: "Wat ik in ieder geval hoop is dat ik een open, eerlijke relatie met mijn kind zal hebben. Voor de rest heb ik niet zo'n uitgesproken voorkeur, eerder schrikbeelden. Dat het bijvoorbeeld een ontzettende trut zal worden, of dat het een vrouwonvriendelijke jongen zou worden."

Paul: "Ik heb daaraan niet zoveel toe te voegen."

Beiden vinden dat ze nu lang genoeg hebben gewacht, wat hen betreft mag het kind binnenkort wel komen.

Kinderen. Daarover zijn duizenden gedichten geschreven. Eén van de mooiste gedichten is afkomstig van Martinus Nijhoff, getiteld: 'Wolken', en dat drukken wij tot slot graag bij dit artikel af.

Klaas Soesbeek

Wolken

*Ik droeg nog kleine kleren, en ik lag
Lang-uit met moeder in de warme hei,
De wolken schoven boven ons voorbij
En moeder vroeg wat ik in de wolken zag.*

*En ik riep: Scandinavië, en: eenden,
Daar gaat een dame, schapen met een herder,
De wond'ren werden woord en dreven verder,
Maar 'k zag dat moeder met een glimlach weende.*

*Toen kwam de tijd dat 'k niet naar boven keek,
Ofschoon de hemel vol van wolken hing,
Ik greep niet naar de vlucht van 't vreemde ding
Dat met zijn schaduw langs mijn leven streek*

*Nu ligt mijn jongen naast mij in de heide
En wijst me wat hij in de wolken ziet,
Nu schrei ik zelf, en zie in het verschiert
De verre wolken waarom moeder schreide.*

Martinus Nijhoff

Biloxi blues

Lusten en lasten van jonge recruut

Zelden zag ik het leven van een jonge soldaat, die tegen zijn zin onder de wapenen wordt geroepen, geestiger en tegelijk ontroerender in beeld gebracht dan in *'Biloxi blues'* van Mike Nichols. Voeg daar nog bij, dat de hoofdrol wordt vertolkt door een van mijn favoriete acteurs, Matthew Broderick, en het zal duidelijk zijn dat ik voor deze zomerperiode maar één goede raad heb: ga, als het een keertje regent, naar deze film kijken!

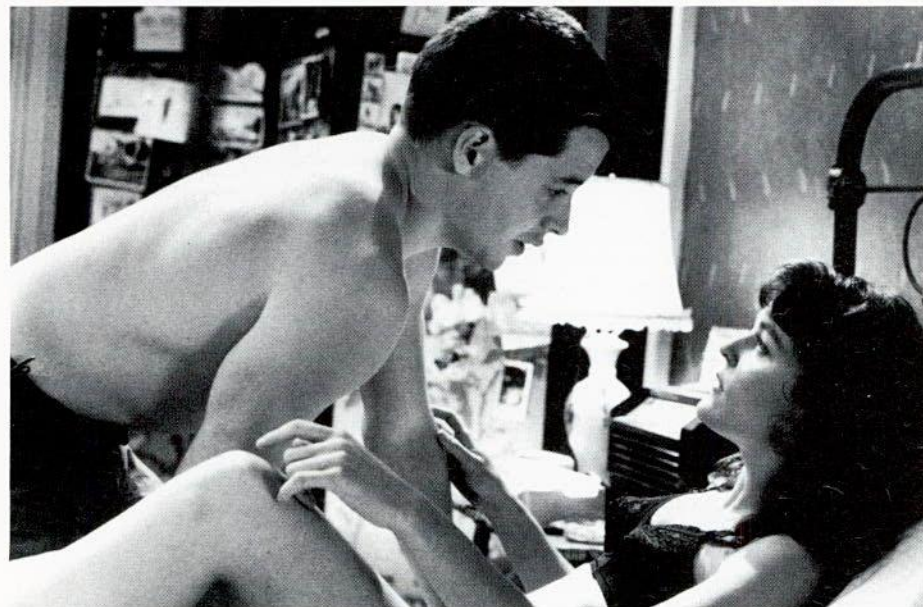
De titel van de film verwijst naar het Amerikaanse kazernestadje Biloxi in Mississippi, waar in het jaar 1943 een trein vol jonge soldaten arriveert om opgeleid te worden tot verdedigers van het vaderland...

Na drie dagen en drie nachten reizen komen ze aan, om onmiddellijk te worden geconfronteerd met de merkwaardige methoden van hun drilsergeant, Merwin J. Toomey. Een man met een verraderlijke glimlach, want al snel ontdekken de jongens dat hij hen om het minste of geringste veroordeelt tot honderd of tweehonderd 'push-ups'. Hoofdpersoon is Eugene Morris Jerome, een Joodse jongen met intellectuele aspiraties. Hij wil schrijver worden en beschouwt zijn diensttijd dan ook als een noodzakelijk kwaad, waar hij tenminste in zoverre profijt van kan hebben, dat hij al z'n slapies kan beschrijven in z'n dagboek, als een soort literaire vingeroefening.

Ondanks het feit dat hij duidelijk afwijkt van de rest van het peloton, blijkt Eugene zich redelijk te kunnen aanpassen aan het leven in het opleidingskamp. Anders bijvoorbeeld dan Epstein,

ook een Joodse jongen, die voortdurend uit principe dwarsligt, en die het dan ook om de haverklap met Toomey aan de stok heeft. Verder zijn er allerlei standaardtypes vertegenwoordigd: een houwdegen die het heerlijk vindt om soldaat te zijn, een meeloper met een grote mond, een verkapte homofiel, een zanger-in-de-dop en nog zo'n paar.

De oefeningen zijn zwaar, het leven met Toomey niet eenvoudig, maar daardoor ontstaat er duidelijk een band tussen de recruten. Op een avond verzint Eugene een spelletje: iedereen moet zich voorstellen dat hij nog een week te leven heeft, en vertellen hoe hij die week zou besteden. Een miljoen dollar wensen hoort ook tot de mogelijkheden. Natuurlijk wensen er een aantal een nacht met uiteenlopende schoonheden, een dure slee, een kasteel van een huis en dat soort gebruikelijke trivialiteiten. Eugene zelf wenst, dat hij zijn maagdelijkheid verliest, en dat hij verliefd wordt op een meisje dat de moeite waard is. Epstein wenst, dat hij ooit Toomey een keer tweehonderd push-ups zal laten maken in de stromende regen...

Matthew Broderick wordt vol begrip ingewijd in de fysieke liefde in *'Biloxi blues'*

Christopher Walken als sergeant Toomey, de schrik van de recruten

Toomey wordt in de loop van het verhaal steeds belangrijker. Hij merkt dat Eugene een buitenbeentje is, en dat intrigeert hem. Uiteindelijk zal hij zich ten overstaan van de jonge intellectueel volledig blameren, vlak voordat hij wordt ontslagen wegens een hoofd-wond die hij in actieve dienst heeft opgelopen.

Een andere cruciale situatie doet zich voor, wanneer een van de slapies van Eugene z'n dagboek uit z'n koffer haalt en het hardop begint voor te lezen. Op die manier hoort iedereen hoe Eugene over elk van hen afzonderlijk denkt, en dat is zowel voor Eugene als voor alle betrokkenen behoorlijk pijnlijk.

Eugene gaat op een avond naar het stadje en komt in een danstent terecht. Daarboven blijkt een aardige dame te wonen, die met medeweten van haar echtgenoot wat bijverdient door de soldaten terwille te zijn. Bij deze vrouw verliest Eugene zijn maagdelijkheid en wel op zo'n vertederende manier dat je elke schuchtere jongen zo'n eerste ervaring toewenst! Later die avond ontmoet hij, in een danszaal waar katholieke meisjes onder het toezien van de nonnen met de soldaten dansen, een meisje dat de moeite waard is: ze blijkt een aantal boeken te hebben gelezen en ze weet met Eugene een heel gevatte conversatie te onderhouden. Daar blijft het bij, maar Eugene heeft weinig meer te wensen.

Als dan later blijkt dat de oorlog afgelopen is voordat ze daadwerkelijk naar het front gezonden hoefden te worden, rijdt de trein weer terug en Eugene bespiegelt nog wat over zijn diensttijd, die later zijn mooiste tijd zal blijken te zijn, omdat hij toen jong was en nog alle kanten op kon.

'Biloxi blues' is het middelste van drie autobiografische toneelstukken van Neil Simon. Het eerste, 'Brighton beach memoirs', is ook al verfilmd, maar nog niet in ons land vertoond. Matthew Broderick speelde op de planken de rol van Eugene, evenals in de verfilmingen. Hij is precies wat hij moet zijn: jong, onschuldig, maar tegelijk intelligent genoeg om mensen aardig in te kunnen schatten en daarbij ontwapenend in z'n naïviteit.

Christopher Walken voegt met Sgt. Toomey weer een gedenkwaardige rol toe aan de reeks creaties die hij al op z'n naam heeft staan. Mooi!

Leo van Opzeeland

film

in 't kort

Man on fire

"Ik hou niet van het woord 'boodschap' als het om film gaat, maar ik wil met mijn film wel degelijk iets zeggen", aldus de Franse regisseur Elie Chouraqui, die met 'Man on fire' zijn eerste Amerikaanse produktie afleverde. "Ik heb speciale belangstelling voor de plaats die kinderen innemen in de harde, vaak gewelddadige wereld van vandaag. We zijn omringd door gekken als Khadafi en Khomeini, en andere vormen van terrorisme. In mijn film vormt een kind de kern van de zaak, maakt zij dat de hoofdpersoon bereid is te vechten op leven en dood. En zij belichaamt alle kinderen, voor wie we moeten vechten, en die we moeten beschermen."

Het kind in kwestie is de twaalfjarige Samantha, die met haar steenrijke, onverschillige ouders in een kast van een huis aan het Comomeer in Italië woont. Er wordt een ex-CIA agent gehuurd om haar te beschermen tegen kidnappers. De man heeft al heel wat ellende gezien en lijkt aanvankelijk hard en gevoelloos. Maar het onbevengene meisje weet natuurlijk toch tot zijn gevoel te spreken, zodat hij gek wordt van woede als zij toch wordt ontvoerd, nog wel uit de auto waarmee hij haar na een trouwerij thuisbracht. Wat volgt is een verbeten jacht op de ontvoerders in de louches onderwereld van een Italiaanse stad.

Scott Glenn (r) vindt een gewonde Danny Aiello in 'Man on fire'

Ook zonder z'n pretentieuze poespas had Elie Chouraqui deze film kunnen maken. Dan was het doorgewoone een harde actiefilm geworden, met een aantal overbodige rollen en twee sterke centrale figuren, nl. het meisje en haar beschermer. Door veel te werken met vertraagde opnamen, klassieke muziek en opgeblazen dialogen heeft hij de boel alleen maar onduidelijk gemaakt terwijl dat helemaal niet hoefde. Blijft over het sublieme camerawerk en de

zeer knappe, vaak ontroerende hoofdrollen van Scott Glenn als de CIA-man en de 13-jarige Jade Malle als Samantha. Die redden de film.

Maurice

In 1914 schreef de Brit E. M. Forster zijn roman 'Maurice'. Het boek verscheen pas in 1971, vlak nadat de auteur was overleden. Dit vanwege de autobiografische elementen die het bevat. In de tijd dat Forster het boek schreef, was homoseksualiteit nog een misdaad en kon een jongeman in het openbaar worden gearresteerd en berecht omdat hij contact had gezocht met een andere jongen. In die onzegbaar harteloze situatie bloeit de genegenheid op tussen de blonde Maurice en zijn jaargenoot Cli-

James Wilby speelt Maurice

ve. Clive kiest uiteindelijk eieren voor zijn geld, indachtig zijn politieke aspiraties: hij trouwt een keurig aristocratisch meisje. Maurice blijft zijn eigen aard trouw en wordt verleid door een jonge jachtopziener. Hij beseft welke consequenties dat heeft voor zijn hele verdere loopbaan, maar hij kiest voor de liefde en niet voor de knellende conventies.

Het is voor ons niet meer voor te stellen hoe hypocriet die tijd moet zijn geweest, maar de sfeer van deze knap gemaakte, stijlvolle verfilming komt er wel heel dicht bij.

James Wilby is een ontroerende Maurice, Hugh Grant speelt de vertwijfelde Clive al even overtuigend. Alle andere rollen worden ook navenant bezet. Regie was van James Ivory, dus aan mooie beelden geen gebrek.

The belly of an architect

De Britse regisseur Peter Greenaway maakt films voor fijnproevers. Of ze nu moeilijk zijn, ontoegankelijk, elitair of eenzijdig, hij trekt zich er niets van aan. Hij maakt wat hij maken wil, maar dat is van zo'n onnavolgbare stijl en schoonheid, dat zijn schare bewonderaars gestadig groeit, ondanks het 'moeilijke' karakter van zijn werk. In zijn nieuwe film 'The belly of an architect' reist een Amerikaanse bouwmees-

Scène uit 'The belly of an architect'

ter met zijn veel jongere vrouw naar Rome om er een tentoonstelling van een Franse architect uit de vorige eeuw in te richten. Zijn vrouw begint een relatie met een jongere man, de Amerikaan raakt bezeten door zijn werk en, later in het verhaal, door zijn opspelende ingewanden. Symboliek speelt door elke scène en elke dialoog, en lang niet altijd even begrijpelijk. Maar de beelden die Greenaway ons voortovert zijn van zo'n onzegbare schoonheid, dat hij meer een schilder dan een filmer is. Alles neem je op de koop toe, als hij maar doorgaat met dit soort films. Gelukkig bleek hij bij het kiezen van de acteurs zo verstandig om Brian Dennehy, de koning van de bijrol, nu eens voor de hoofdrol te kiezen. Waarschijnlijk alleen omdat hij een Amerikaan met een enorme buik nodig had, maar Dennehy bracht zijn talent en zijn vakmanschap ook nog mee, waardoor hij tussen alle bloedeloze, onaangename figuren die er in het verhaal rondstappen, de enige mens van vlees en bloed is geworden, zonder dat Greenaway daar waarschijnlijk veel aan heeft bijgedragen. Die had het te druk met al die mooie camera-instellingen, om zich al te veel met de acteurs te bemoeien.

Raw

Eddie Murphy staat het liefst op de planken om een zaal vol publiek eens lekker te beledigen. Hoe hij dat doet kunt u zien in 'Raw' geregisseerd door

Eddie Murphy weergaloos in 'Raw'

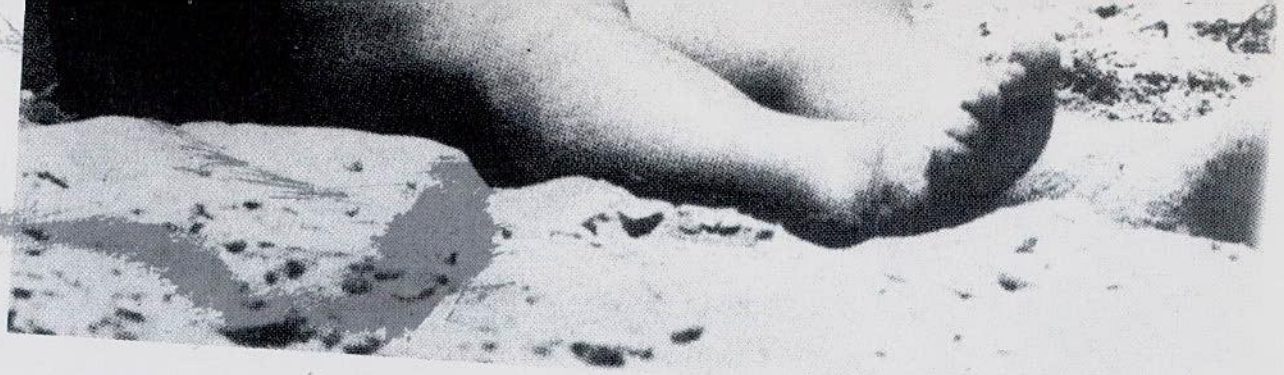
Peter Townsend. Murphy is een racist en een potenrammer, maar speelt weergaloos en meeslepend. Dus toch genieten, en waarschijnlijk tegelijk knarsetanden!

L. v. O.

NEDERLANDERS

Marokkaanse werknemers komen meestal van het platteland. In hun thuisland werkt vijfenzestig procent van de beroepsbevolking in de landbouw. Tijd is er een ander begrip: een boer werkt totdat hij genoeg voedsel voor die dag heeft, en niet langer. Hier moet deze buitenlandse werknemer wennen aan de 'van negen tot vijf' sleur, net zo goed als een Nederlandse huisvrouw die noodgedwongen aan de

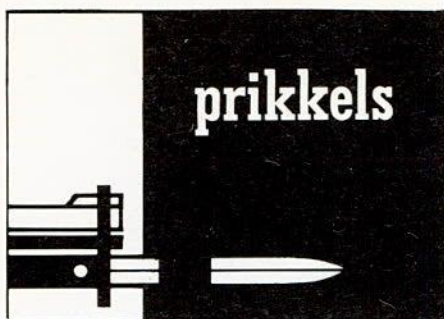

HEBBEN GEEEN WERKLUST

onder anderen

ontwerp: Trudi van Tilborgh, m.d.a. de Rotterdamse Kunststichting en SOCOM

Links, Rechts

Bij de eerste exercitielessen voor de kazernes zal de sergeant-majoor nog wel eens luidkeels het verschil tussen links en rechts laten horen. Het duurt dan even voordat de recruten in hun eerste militaire opleiding gelijk reageren, oftewel het verschil tussen links en rechts doorhebben. De sergeant-majoor zelf weet al jaren niet wat links is, maar dan hebben we het over zijn stemgedrag. Dat bleek uit een kleine enquête in een artikel van mr. J.G. van de Vijver, in het maandblad Maatschappij en Krijgsmacht. In het overigens uitstekende artikel over militairen in de politiek stelt de schrijver dat beroepsmilitairen wellicht geen afspiegeling vormen van de bevolking – politiek gezien – doch zich rechts opstellen. Met name in de VS en Zweden blijkt dat duidelijk aan de hand van onderzoeken. In Nederland is daar geen onderzoek naar geweest, mogelijk uit vrees voor de uitkomst, aldus de schrijver.

Die vrees zou zijn dat we een leger hebben dat bestaat uit beroepsmilitairen met een rechtse maatschappijvisie. Dat zou dan lopen van gematigd-naar ultra-rechts. Een militaire staatsgreep is dus niet ondenkbeeldig. Als Wim Kok straks het staatsroer van Lubbers overneemt, zal hij daar rekening mee moeten houden. Voor je het weet hebben we dan een kolonelsregiem.

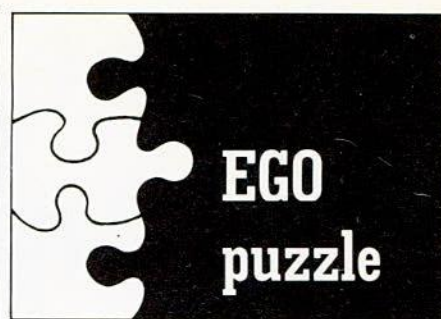
De werkelijkheid is anders, namelijk dat de gemiddelde beroepsmilitair, net als de gemiddelde Nederlander a-politiek is. Alleen als hij naar de stembus gaat voor een nieuw parlement, provincie- of gemeentebestuur, blijkt hij rechts te stemmen. Maar dat heeft niets met zijn maatschappijvisie te maken. Hij stemt VVD/CDA, omdat hij denkt dat daarmee zijn broodvoorziening veilig is gesteld. Dat veilig stellen is zijn maatschappijvisie, zo simpel is dat.

Er zijn maar weinig mensen lid van een politieke partij en daarvan is hoogstens 10% politiek actief, dat wil zeggen be-

zoeken vergaderingen. Bij beroepsmilitairen ligt dat nog veel lager, die zijn op één hand te tellen. Je zou juist verwachten dat iemand met 's konings wapenrok zo dicht bij het landsbestuur staat dat hij daarin ook wat wil inbrengen. Nee, met de maatschappijvisie van de beroepskrijger is het niet hoog gesteld, getuige ook de belangstelling voor De Telegraaf, op de leestafel in de messen zowel bij officieren als onderofficieren.

De Partij van de Arbeid is ook overigens geen aanvaardbaar alternatief. Het probleem binnen die partij, als het over defensiezaken gaat, is dat men daar liever niet over praat. Men vindt de krijgsmacht een noodzakelijk kwaad, maar men spreekt dan meer over het kwaad dan over de noodzaak. Als je met beroepsmilitairen daar over praat, is het niet zo vreemd dat men denkt dat de PvdA voorstander is van eenzijdige ontwapening. Het is wel zo dat men binnen die partij bij een opbouwende visie over die noodzaak van het leger bepaald niet de handen op elkaar krijgt. Bram Stemerding, ex-staatssecretaris en ex-minister van defensie, ervaart dat bij zijn interne nota's over een doelmatig defensiebeleid. Het is geen geliefd onderwerp binnen die partij, waarvan een derde deel van de kiezers vindt dat de krijgsmacht beter kan worden afgeschaft. Daarom zal het kader ondanks de opvatting van de noodzaak, tegenover de achterban die zaak niet zo projecteren. Dat noemt men ambivalent, oftewel dubbelwaardig.

Een uitzondering daarop maakte in het begin van de 70-er jaren de PvdA-er Henk Vredeling. Als minister van defensie wist hij een beleid te voeren als links-politicus, waarvoor de medewerkers van het defensieapparaat (vriend en vijand, zou Wim Kan zeggen) de meeste waardering hadden. In de partijraad van de PvdA werd in die jaren een motie ingediend, waarin werd gevraagd niet over te gaan tot vervanging van de gevechtsvliegtuigen. Vredeling had aan het parlement voorgesteld over te gaan tot aanschaf van de F-16. Die motie leek het te halen, want ook binnen de partijraad moest je met je stem-

Visitekaartjes

De oplossing van de puzzle in het vorige nummer luidt:

1. voedsel; 2. idealen; 3. geleerd. Hieronder een viertal visitekaartjes, waarbij door verplaatsing van de letters van naam en woonplaats iemands beroep kan worden gevonden.

T. As
Goor

W. Erie
Link

N. Bri
Reek

L. Rier
Wenen

kaart omhoog, duidelijk zichtbaar voor een ieder. Als dat ging tegen defensie kon dat nooit kwaad voor je politieke carrière binnen de partij. Vredeling beklom het spreekgestoelte en bulderde de zaal in dat als die motie zou worden aangenomen, ze voor hem maar een ander moesten inhuren.

De motie werd met overgrote meerderheid verworpen. Een dergelijk optreden van een bewindsman – zeker binnen zijn eigen partij – maak je vandaag de dag niet meer mee. Dat is natuurlijk ook een oorzaak van apathie van de bevolking voor het politieke bedrijf. Bij het optreden van Vredeling zou zelfs een beroepsmilitair politiek bewust worden.

Cor Out

De poster op de voorgaande pagina's is er één uit een serie van zes. Wie de serie wil bestellen kan contact opnemen met de ontwerper Trudy van Tilborgh, Singel 109, 1012 VG Amsterdam, tel. 020-266224 of met de Stichting Samen wonen, samen leven in Rotterdam, tel. 010-4650700.

Een land zonder mensen?

De kolonisatie van het Peruaanse Amazonegebied

Peru? Dat is het land van de Inca's, van de Andes, van de miljoenenstad Lima. Dit zijn de eerste dingen waar Nederlanders aan zullen denken als hun gevraagd wordt wat ze weten over dit Zuidamerikaanse land. Het Amazonegebied van Peru? Tja, de film 'Fitzcarraldo', missionarissen, de Shell op zoek naar olie en gas in het oerwoud van Peru. Indianen in het Amazonegebied? Zijn die er dan nog?

Veel is er niet bekend in Nederland over de inheemse bewoners van het Peruaanse Amazonegebied. De meeste toeristen komen niet veel verder dan Machu Picchu, gelegen op de 'wenkbrauw van het oerwoud', zoals de Peruanen zeggen. Sommigen maken een 'avontuurlijke' excursie, met de kano op fotojacht vanuit Iquitos of Pucallpa, of in het Manú-park in het zuiden van Peru.

In Lima is het met de kennis van het Amazonegebied al niet veel beter gesteld. De Amazonevolken zijn de grote onbekenden van het land. Nog sterker, het Amazonegebied wordt gezien als een land zonder mensen; een enorme, vruchtbare leegte. Diverse bewoners van het presidentiële paleis in Lima hebben de groene zee aan de andere kant van de Andes al afgeschilderd als dé oplossing voor de problemen waarmee het land te kampen heeft, als een uitweg voor de arme Indiaanse boeren van het hooggebergte en voor de bewoners van de krottenwijken rond de steden. Bovendien liggen er volgens sommigen, ongetwijfeld grootgebracht met het sprookje van El Dorado, tal van schatten te wachten tot ze worden omgezet in buitenlandse deviezen: vroeger goud en rubber, later olie en tegenwoordig gas en uranium, om nog maar te zwijgen van het tropische hardhout.

Regenwoud wordt rampgebied

Het Amazonegebied is echter geen oneindig vruchtbare vlakte. Steeds meer wordt duidelijk dat de ecologie van het regenwoud uiterst kwetsbaar is. Ongecontroleerde exploitatie en kolonisatie kunnen er toe leiden dat het regenwoud binnen afzienbare tijd wordt omgezet in een rampgebied vergelijkbaar met de huidige Sahel-zone in Afrika. Evenmin is het een 'land zonder mensen', voor mensen zonder land, zoals soms gezegd wordt. Peru herbergt het grootste aantal Amazone-Indianen van Zuid-Amerika: zo'n 250.000 mensen, oftewel ruim een derde van de ongeveer 700.000 Amazone-Indianen die er nog zijn.

In het boekje 'Een land zonder mensen?' – dat het tweede is in de reeks 'Mens en Milieu in het Amazonegebied' – wordt getracht een beeld te geven van de huidige situatie van de oorspronkelijke be-

woners van het Peruaanse regenwoud. Maar het beschrijft ook de manier waarop zij sinds de komst van de Spanjaarden geconfronteerd werden met de 'zegeningen' van onze westerse 'beschaving'. Wij geloven dat het van belang is om deze geschiedenis beter te leren kennen, juist ook om de mythe van het 'land zonder mensen' te ontcrachten.

Psychologische oorlogsvoering

De Aguaruna, de Machiguenga, de Shipibo en al die andere groepen hebben nu ruim vier eeuwen te maken gehad met de voorhoedes van een samenleving die zichzelf als 'beschaafd' beschouwt. In de koloniale tijd waren het de missionarissen die een hoofdrol speelden in de overheersing van de Indiaanse bevolking. In de 19e eeuw oefenden de rubbertappers, op jacht naar grondstoffen voor de Europese industrie, hun schrikbewind. Tenslotte brak in de 20e eeuw het tijdperk van de groot-scheepse vestiging van kolonisten aan, terwijl daarnaast grote bos- en mijnbouwondernemingen hun slag kwamen slaan. Zij werden vergezeld door de zendelingen van het Summer Institute of Linguistics, die met vliegtuigen en moderne elektronika uitgeruste opvolgers van de oude missionarissen, die alles in het werk stelden om de 'heidenen' inheemse culturen uit te roeien. Een ware psychologische oorlogsvoering. Het bos verdwijnt zienderogen en daarmee de bestaansbasis van de volken die er altijd gewoond hebben. Voor de Indiaanse bevolking van het Peruaanse Amazonegebied blijft zo geen andere keus dan die van 'integratie in de moderne samenleving', op de voorwaarden van die 'moderne samenleving'. En dat betekent meestal een miserabel bestaan in de buurt van een zendings- of missiepost of in één van de krottenwijken rond de steden. De ruimte en de tijd

om zelf een keus te maken wordt minder met elke boom die wordt gekapt, met elke boring die de Shell verricht.

Vluchten kan niet meer

Uit het verhaal in 'Een land zonder mensen?' komt echter ook naar voren, dat de inheemse bewoners van het Peruaanse Amazonegebied door de eeuwen heen op verschillende manieren weerstand hebben geboden tegen de koloniale overheersing. Ze zijn gevlucht, maar vluchten kan niet meer. Ze zijn in opstand gekomen en hebben daarmee in de 18e eeuw – de eeuw van de grote Indiaanse opstanden – successen geboekt, maar tegen de Winchesters van de rubbertappers of de helikopters van het Peruaanse leger is weinig verweer mogelijk. In de afgelopen tientallen jaren heeft de inheemse bevolking gezocht naar nieuwe organisatievormen en hun stem wordt in toenemende mate gehoord in de nationale en internationale politieke arena's. De nieuwe organisaties staan nog in de kinderschoenen en er is er geen die kan spreken namens de hele inheemse bevolking; net zo min als bijvoorbeeld bij ons de premier werkelijk spreekt namens 'het Nederlandse volk'. Al deze organisaties hebben echter gemeen dat zij voor de inheemse bevolking het recht opeisen om de eigen toekomst te bepalen.

Bovenstaand artikel is het – door ons enigszins bewerkte – voorwoord van de brochure 'Een land zonder mensen?', geschreven door Willem Assies en een gezamenlijke uitgave van het Peru Komitee Nederland en de Stichting Werkgroep Inheemse Volken. Het boekje telt 48 blz. en is ruim voorzien van foto's, tekeningen en kaartjes. Het is te bestellen door overmaking van f 7,50 (incl. porto) op giro nr. 4057800 t.n.v. Werkgroep Inheemse Volken, Amsterdam, o.v.v. 'Peru-brochure'.

De kick van het afzien

Duursporters verleggen hun grenzen

"Bloed moet, pijn is fijn!". Vroeger werden soldaten met deze kreten gedruild. Zij klommen en renden over de stormbaan tot ze erbij neer vielen. Ook in de havens en bij ander zwaar werk zijn mannen opgejaagd tot over hun grenzen. Vroeger, d.w.z. in een archais verleden. De slavendrijvers zijn toch afgeschapt en niemand wordt meer de uitputting ingejaagd?

In onze moderne samenleving wordt het over je grenzen heengaan beschouwd als ongezond voor geest en lichaam. Een gezonde geest in een gezond lichaam, dat is het moderne motto. Of ligt het toch niet zo eenduidig? Is pijn tegenwoordig ook nog fijn? Om deze vraag te beantwoorden ligt het voor de hand om te kijken naar de ontwikkelingen op sportgebied. Het terrein bij uitstek van de gezonde geest in het dito lichaam. In de sport heerst het gezondheidsideaal. Dat gebiedt het lichaam voortdurend te verzorgen en te trainen. Gij zult uw lichaam bewerken, steeds krachtiger, sneller en soepeler zal het worden, luidt het gebod. De sportieve rages wisselen elkaar in hoog tempo af: fitness, aerobics, bodybuilding, surfen, joggen. De nieuwste rage is duursport en die geldt nu als de meest veel-eisende variant.

Duursport is de verzamelnaam voor sporten die het uiterste van het lichaam vragen. Duursport test het uithoudingsvermogen, de konditie, maar vooral de mentale instelling van de mens. Win-nen is niet altijd het belangrijkste, meedoen en 't volbrengen van de test is al een eervolle prestatie. De oudste variant is wellicht de marathon, de klassieke loop over 42 kilometer, die door de eerste loper met de dood werd bekocht. Maar zijn tijd schijnt nog immer een record te zijn. Sinds enige jaren staat naast het lopen ook het marathon-schaatsen in het middelpunt van de sportminnende aandacht. Het nationale succes van de Elfstedentocht is hier waarschijnlijk niet vreemd aan. Een zwaardere variant is de triathlon, die bestaat uit vier kilometer zwemmen, 180 kilometer fietsen en 42 kilometer hardlopen. Zonder pauzes tussendoor! In het kielzog daarvan is het 'survival'-gebeuren te plaatsen. Een uiterst vermoeiende combinatie van hardlopen, zwemmen, klimmen, springen, kanoën en wat dies meer zij.

Splitting

De overeenkomst tussen deze duursporten is dat zij een inspanning van het menselijk lichaam vragen die door normale stervelingen nauwelijks op te brengen is. En daarin schuilt waarschijnlijk precies het succes van deze sporten: wat deze sporters presteren is haast niet meer menselijk. Voor velen is dit een onweersaanbare uitdaging. Die uitdaging om de grenzen van je kunnen te testen is een nieuw element wat de duursport onderscheidt van vorige rages. Kun je bij het joggen en fitness nog op je gemak een beetje meesukke-

len, ben je met een flitsend joggingpak al bijna een ingewijde, de duursport maakt een einde aan al dat gelan-ter-fant. Duursport is niet voor goedwillende oudjes, stijve dertigers of kantoor-klerken die zitvlees en buikje willen be-strijden. Duursport brengt een defini-tieve splitsing aan. De goedwillende rekreanten vallen af. Wat overblijft is een groep die bereid is het echte werk aan te pakken. De prestatie telt weer. Ieder die de test volbrengt is een gladi-ator, een echte held.

Al eeuwen wil 'het volk' brood en spelen, het liefst met echt bloed en lijken. Voor een sukses is meer nodig. Het sukses van duursport schuilt erin, dat kom-mercie en massamedia vol enthousias-me mee werken en dat er mensen zijn die de uitdaging aangaan. Uit vrije wil wel te verstaan, gedreven door een lust om de eigen grenzen af te tasten, want voor de leeuwen werpen past niet in een moderne democratie.

De massamedia vormen het moderne amfitheater, waar in wetsuit gehulde helden de strijd op leven en dood aan-gaan. Met de blik op oneindig en het verstand op nul, survival in de meest letterlijke betekenis. De media bouwen zorgvuldig een spektakel op rond de duursporten. Dat valt niet mee, want urenlang dezelfde beelden van lopende mannen is wat saai voor ogen die het ritme van de video-clip gewend zijn.

Drama

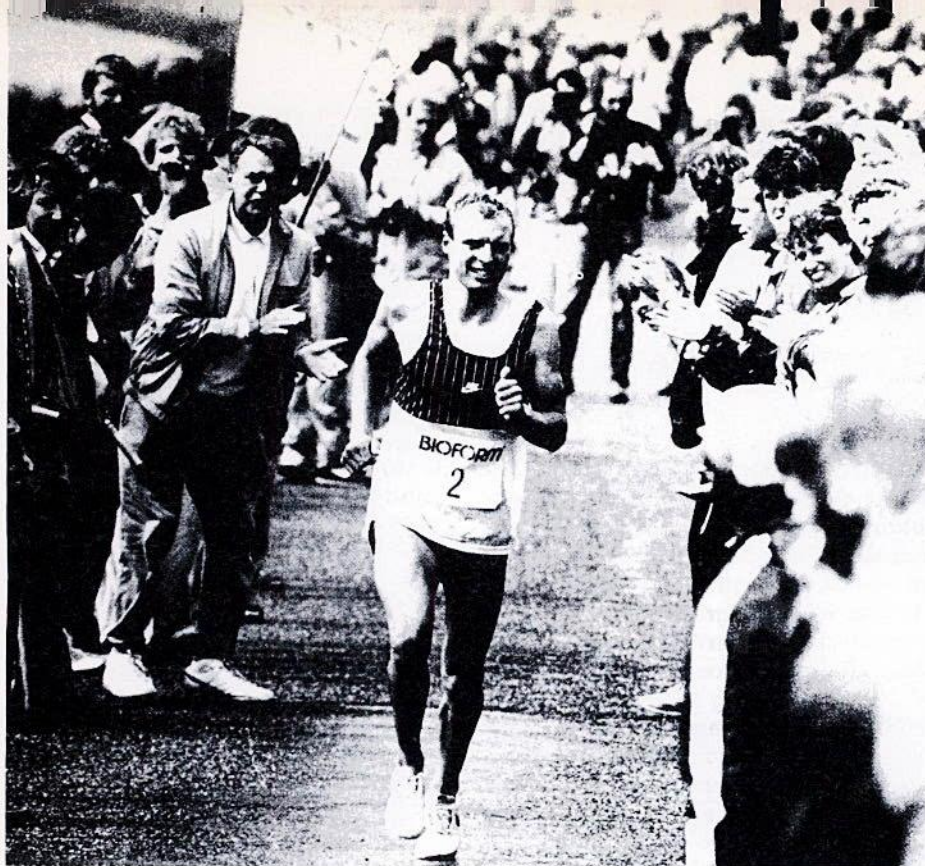
De media zoeken het drama op en ver-groten het uit. De winnaar die moeite-loos en met droge oksels over de finish snelt is niet als enige interessant. Ook de mindere goden, allen die met grote inspanning de finish bereiken, tellen

mee. De kamera concentreert zich op de verliezers, op de mensen aan wie te zien is dat het moeite kost, bovenmen-selijk veel moeite. Zij schotelt beelden voor van zwetende lijven, imposante spiermassa's, zwoegende borstkassen. Zij laat de door vermoeidheid overman-de mannen zien op momenten dat ze over iets struikelen, zich blesseren of gewoon in elkaar klappen. Deze men-sen vormen het hoofdrecht van het in beeld gebrachte spektakel. De mensen wiens bloed je kan proeven, wiens zweet je kan ruiken, wiens pijn op het gezicht af te lezen is. Dus brengt de ka-mera meer dan levensgroot de ver-krampte kaken in beeld, de opgezwol-len aderen. Zij registreert zo het instant-avontuur, zoomt in op de schaafwonden en gekneusde enkels. Zij brengt de tol die het lichaam moet betalen in beeld. In een oorlog zonder vijand worden de wonden zo vereerd. Zij bewijzen de hel-denmoed van de sporter, bewijzen dat hij echt tot het uiterste is gegaan.

En tot het uiterste moet de duursporter gaan. Tot de grens van het mogelijke en liefst nog iets verder. Is dit nog wel ge-zond, is dit nog wel het werk van een gezonde geest, kan je je afvragen? Het is voorbarig deze vraag ontkennend te beantwoorden. Gaat het er bij 'gewone' sporten zoveel anders aan toe? Die ge-woon gezond en goed voor het lichaam heten te zijn. Toch heeft het onschuldige joggen in Amerika al tot doden ge-leid, om maar te zwijgen van de blessu-res die opgelopen zijn omdat mensen even de grenzen van hun kunnen uit het oog verloren in het vuur van de strijd en het enthousiasme van het ogenblik. Vaak leiden uiterste pogingen om te winnen, om een doelpunt te voorkomen tot blessures en andere schade. Let wel, het gaat hier om mensen die geheel uit vrije wil hun grenzen overschrijden, er staat geen drill-instrukteur bij die hen opzweept. Kennelijk heeft de grens-overschrijding ook bij gewone sporten een aantrekkelijke kant. Dit is onuitge-sproken, volgens de gezondheidsideo-logie is het onverstandig en zelfs scha-delijk. De grenzen dienen immers ge-respekteerd te worden, in het dagelijks leven en in de sport.

Piekervaring

In het dagelijks leven is het verboden om de grenzen te overtreden. De gren-zen van de wet, het fatsoen en goede smaak en de grenzen van het mogelijke zijn de basis van een humane samenleving. En toch blijft de grens een aan-trekkingskracht uitoefenen. De duursporter komt er omwonden voor uit dat hij op zoek is naar zo'n piekervaring. Hij zoekt de extase van het afzien. De sporters lopen, fietsen, zwemmen, gáán door tot ze niet meer kunnen, tot de tong op de dure Nike schoenen hangt. De gezondheidsideologie ge-biedt dan te stoppen. Het lichaam mag geen schade berokkend worden. Zo niet de duursporter, voor hem breekt nu het uur U aan, waar hij zo verlangend naar uitziet. Als een ouderwetse held zwoegt hij zich een weg door bergen, bos en

water. De scènes kunnen zo afkomstig zijn uit een avonturenfilm. De ontsnapende, achtervolgende, vluchtende of reddende held. De survival gladiatoren spelen echter niet in een klassiek helden-epos. Er is geen vijand, er is geen verhaal, iedereen is al gered. In een tot ritueel geworden decor van avontuur vecht de sporter alleen tegen zichzelf. Voor de moderne god die een gezonde geest in een gezond lichaam beveelt, gaat hij tot het uiterste: hij offert zichzelf. Het ideaal van het gezonde, produktieve lichaam wordt tot de grens van het mogelijke gedreven en slaat om in zijn tegendeel: het lichaam wordt

verspild. De extase die het overschrijden van deze grens met zich meebrengt is het uiteindelijke doel van de sporter. Met gepaste trots vertelde een survival-sporter dat hij bij het beklimmen van een berg onderkoeld was geraakt. Hij ging door en viel in een kort coma, de kleine dood. Hij was een trotse overlevende, terug van de dood. Hij had de ongeneeslijke ziekte waar zelfs de meest gezonde geest aan lijdt overwonnen.

De lokgroep

Wat beweegt deze mannen, welke

kracht gebruiken zij om na de uitputting door te gaan? Sommigen noemen het tandvlees, anderen karakter of mentaliteit. Als alle krachten weggevoerd zijn, kan alleen de geest ze verder voeren. Alleen echte kerels, kerels met pit kunnen dan doorgaan. De geheime kracht heet mannelijkheid, het leven zelf. Mannen die deze test van mannelijkheid kunnen doorstaan, zijn even, in een flits, doorgestoten tot de harde kern van de mannelijkheid.

Wat er door deze sporters daarna verteld kan worden over de andere kant van de grens, over de harde kern is voorspelbaar weinig. Het extatisch moment van even aan de andere kant zijn valt niet in woorden uit te drukken. Na de grens schieten woorden te kort. Als je er zelf niet geweest bent, valt er niets te vertellen over de roes, het moment van opperste gelukzaligheid.

De gezondheidsideologie, de gezonde geest in het gezonde lichaam blijkt scheuren te vertonen. Het positieve, produktieve, op het leven gerichte ideaal gaat hand in hand met een verdoemd broertje dat zich verlustigt aan pijn, afzien, destructie en spelen met de dood. De keerzijde van de medaille, het destructieve, behoort niet tot een archaisch verleden. Het mag niet met zoveel woorden uitgesproken worden, maar het blijft ook nu nog lokken. Als grens van het positieve gezondheidsideaal vraagt het erom overschreden te worden. De duursporters zijn gevoelig voor deze lokroep, uit zich zelf testen zij hun lichamelijke grenzen. Het lijkt reëler deze destructieve kant bewust onder ogen te zien dan hem als slecht of ouderwets te verdringen. Want pijn is fijn en voorbij de grens wacht de extase.

Hans de Groot

(Overname uit 'Mannen' van maart/april '88.)

Raadslieden - waar en wie

Bureau

Harderwijk
't Harde
Den Haag
Schaarsbergen
Utrecht
Steenwijk
Seedorf (BRD)
Nijmegen
Seedorf (BRD)
Den Helder
Steenwijk
Breda
Arnhem
Oirschot
Hesepe (BRD)
Oirschot
Den Helder
Amersfoort
Blomberg (BRD)
Assen
Amsterdam

Naam

R. O. (Ronald) Battes
L. J. H. (Lex) Beekers
K. (Klazien) van Brandwijk-Wiltjer
E. Y. (Ellen) Bremer
M. (Metske) Dekkinga
A. B. (Adri) van Deurzen
J. (Jan) Duijnhouwer
J. J. H. (Hans) Floris
R. P. (Rob) Geene
J. J. (Jaap) Geuze
W. H. (Wim) Heij
C. H. (Kees) v. d. Hilst
C. C. (Tineke) Hundling
S. P. J. (Stef) Kessels
F. G. (Frits) v. d. Kolk
B. J. T. (Ben) v. d. Linden
L. A. (Anuscka) de Man
B. M. (Beernoud) Moojen
J. G. J. (Jan) Nauts
W. (Wim) Reinders
H. (Hans) Schonk

Telefoon kantoor

03410-23911, tst. 2532
05255-2727, tst. 2087
070-166424/166425
085-532774
030-910266, tst. 243
05210-15422, tst. 2643
09-4942814011, tst. 348
080-228200, tst. 145
09-4942814011, tst. 348
02230-52089
05210-15422, tst. 2643
076-273341
085-457311, tst. 2123
040-352913
09-4954613071, tst. 334
040-352913
02230-52089
033-638622, tst. 4221
09-4952357600, tst. 259
05920-58499
020-5865506

Telefoon huis

03417-56628
038-212656
03480-14787
08308-1867
033-803142
05920-56502
09-494284647
04132-66346
09-4942812470
033-753628
05210-13657
013-676578
02991-3525
04760-74188
09-4925651292
04920-28423
072-338627
035-234907
09-4952356621
05920-53015
075-178421

Hoofdraadsman

Stafradsman
Coornherthuis
(vormingswerker)
(vormingswerker)
(raadsman/direkteur)
(raadsman)

K. S. (Kees) Roza
F. (Frank) Spoelstra
J. (Jacques) v. d. Blink
J. (Jan) den Boer
A. H. T. (Ad) Hornis
P. W. M. (Peter) Samwel

03404-14436
03404-14436
03404-14060
03404-14060
03404-14060
03404-14060

020-323785
05709-2575
03404-20568
-
030-937808
03480-20799

Schoonheid versus concept

Bijna het voltallige kabinet zat op de tribune bij de eerste wedstrijd van het Europees kampioenschap (voetbal). Meer dan 30.000 Nederlandse toeschouwers waren naar Düsseldorf gekomen om Gullit de Russen een opdonder te zien verkopen. Toen ik een dag later toevallig op de Oostduitse ambassade was voor een visum, werd ik meewarig aangekeken. "Nationale rouw..." zei de dienstdoende heer. In zijn woorden was geen vraagteken te horen. Buitenlanders zijn evenals ik stomverbaasd wat zo'n Europese titelstrijd in Holland losmaakt.

Van voetbal raak ik zelden in vervoring, laat ik dat voorop stellen. Ooit volgde ik beroepshalve alle belangrijke momenten, maar ik keek meer naar beweging dan naar de bal. Ik begon me dus al spoedig te vervelen. Ik vond dat veel voetballers lelijk bewogen. Later legde ik me dan ook toe op sporten, waarin de (mooie) beweging een voorwaarde was om succes te hebben. Dat waren individuele sporten als atletiek.

Opdracht

Door Gullit dreigde ik mijn mening enigszins te moeten herzien. Door Rijk-aard ook. Zij bewogen met Braziliaanse of Argentijnse allure. Zij brachten wat mij betreft de schoonheid in het spel terug. Maar nog steeds bleef schoonheid geen doel van trainers. Resultaat is het doel. Tegen de Sovjetunie moest de schoonheid aan het resultaat worden opgeofferd.

Gullit moest in een 'systeem' spelen, in dienst van de ploeg. Hij moest ballen doorkoppen naar Van Basten, ballen die hoog in het centrum of richting doelpaal werden gedirigeerd door oprukkende middenvelders. De opdracht is belangrijker dan de creativiteit. Denk ik. Maar het zal wel komen door mijn gebrek aan inzicht in het spel. Schoonheid is kennelijk ook voor het kabinet en de toeschouwers geen criterium, althans niet het eerste. Ze willen dat Nederland wint, hoe dan ook. Ik heb dat altijd een wat treurig uitgangspunt gevonden. Het is natuurlijk leuk als zo'n klein landje tegen een politieke grootmacht als de Sovjetunie sportief succes heeft, maar is het ook niet wat kinderachtig om dat succes te verlangen?

Tranen

Voetballiefhebbers in mijn omgeving hebben gehuild na de nederlaag. Ik moet wel eens huilen om een mooi doelpunt of slikken bij een wanhopige beklimming van Erik Breukink. Prachtige beweging, prachtige cadans en des te mooier als die bekroond wordt met de zege. Bij Nederland-Rusland kon ik

Ruud Gullit probeert te scoren in de eerste wedstrijd tegen Rusland

geen traan laten. De schoonheid in 'Oranje' werd niet geëtaleerd en dus zou een zege onverdiend zijn geweest. De trainer van AC Milaan lijkt me beter dan Michels, die trouwens ook al in de finale van het WK 1974 de fantasie en creativiteit ondergeschikt maakte aan het concept (en dus tegen de Duitsers in de vernieling ging). Maar, ik zeg opnieuw: ik heb geen verstand van voetbal.

Het kabinet en 30.000 andere Nederlanders hebben dat kennelijk wel en wilden de wedstrijd in levende lijve zien. Ze vonden collectief dat op z'n minst een gelijkspel een betamelijke afspiegeling van het duel tegen de Sovjetunie was geweest. Ook daar verschilde ik van opvatting. Ik vond dat de Russen het veel sluwder hadden aangepakt dan Michels en dus terecht zegevierden. Met hun razendsnelle uitvalen door meestal vier spelers hadden ze het goede antwoord op het Nederlands 'concept'.

Chauvinisme

Na afloop betrapte ik me echter wel de-

gelijk op een chauvinistische gedachte. Wat een geluk dat de Engelsen in hun openingswedstrijd ook hadden verloren. Dat betekende dat Nederland zelfs nog met drie punten (één overwinning en één gelijkspel) naar de volgende ronde kon overgaan.

Chauvinisme is een merkwaardig verschijnsel. Het neemt duidelijk toe in Nederland en niemand ontkomt eraan. Onlangs poogde het studentenblad *Propria Cures* het verschijnsel te ironiseren door in het Amsterdamse Paradijs een bijeenkomst te beleggen onder de titel 'De nacht van de haring'. Heel cultureel Nederland gaf zijn visie op de toenemende nationale trots, maar een duidelijke analyse bleef achterwege.

Zou er een verklaring zijn voor het nieuwe 'positivisme'? Ik tast ook nog enigszins in het duister. Je ziet golfbewegingen. Lang is het modieus ge-

weest het eigen land te verketteren, thans leeft de tegenbeweging. Maar een verklaring is dat niet. Zo min als er een verklaring is voor het feit, dat ook in de sportieve successen zo'n golfbeweging merkbaar is. Noem het Nederlands elftal van 1974 en de kwaliteit van 1988. Veertien jaar zitten ertussen, twee periodes van zeven. Het geldt ook voor andere sporten.

Zou er wellicht toch enige waarheid schuilen in die zegswijze van magere en vette jaren? Of is er misschien een verband met de bijbelse sprinkhanenplagen?

Hans van Wissen

Naschrift

Overigens blijkt uit de uiteindelijke triomf van Oranje dat schoonheid in het voetbal wel degelijk kan zegevieren. (HvW) Het zal de lezer duidelijk zijn dat bovenstaand artikel werd geschreven direct na de eerste wedstrijd Nederland-Rusland en dat aktueel zijn in een maandblad door de lange produktietijd moeilijk blijft. (Red.)

„Je moet proberen je eigen manier te vinden om gelukkig te worden“

Het humanisme in het leven van Marc Hermesen

Marc Hermesen, 23 jaar, studeert op het conservatorium in Hilversum. Hij heeft schoolmuziek als hoofdvak gekozen om te worden als „de huisarts onder de doktoren“: een breed georiënteerde muziekdocent. Hij is afkomstig uit het Gelderse Elst en woont sinds het begin van zijn studie in een souberrain in Utrecht. Zijn kamer wordt gedomineerd door een fraaie piano. De ramen geven uitzicht op benen, fietsen, maar ook wat lucht en bomen. Een enthousiast mens, of het nu gaat om de muziek van Orlando di Lasso, Sesamstraat, de Beatles of de silhouetten van de bomen tegen de avondlucht. Hij zingt en danst met de Green Singers en is lid van de Jonge Humanisten.

„Dingen met plezier doen, genieten, anderen laten genieten. Dat zijn belangrijke drijfveren voor me. Ik herinner me dat ik eens een keer, ik was nog een stuk jonger, het koor dirigeerde. Ik wist nog niets van dirigeren, ik deed maar wat, maar ik was wel verschrikkelijk enthousiast. Op een gegeven moment werd ik helemaal bevangen door de klank van het koor. Ze zongen een liedje uit „Hair“, lekker swingend met een tamboerijn. Stel je voor, je staat daar voor een mens of dertig en je raakt helemaal vól van de muziek. Mijn slag moet er wel onder geleden hebben, dat kan niet anders. Als je dan afslaat, is het stil en kijk je elkaar aan. Ze moeten toen wel gemerkt hebben dat ik het prachtig vond.

De Beatles

In het kader van mijn studie moet ik lessen geven en ook wel eens andere

docenten observeren. Laatst zat ik achter in een klas. De docent die les gaf begon „Hey Jude“ van de Beatles te zingen. Ik genoot er zó intens van dat ik nauwelijks stil kon blijven zitten. Ik moest gewoon meezingen. De Beatles hebben zo'n fantastische muziek geschreven.

Als je ervan kunt genieten, wordt alles wat je doet leuker. Daarom ben ik altijd zo druk bezig, steeds op zoek naar dingen die ik plezierig vind. Die dingen worden dan een stuk van jezelf. Het gaat beter en het enthousiasme slaat over op anderen.

Ik kom niet echt uit wat je noemt een muzikaal gezin. Mijn moeder is wel muzikaal, maar ze heeft het niet ontwikkeld. Ik had les op de muziekschool in Elst, gewoon voor mijn plezier. Naar het conservatorium gaan was wel een droom, maar één die ver weggestopt zat. Ik dacht dat het alleen voor de aller-

besten was weggelegd. Mijn pianolerares zag wel wat in me, zij is erover begonnen. En ik? Ik hoefde er natuurlijk geen moment over na te denken. Je moet wel veel wilskracht en discipline hebben, want het is een zware studie. Ik heb er altijd keihard voor moeten werken. Ik beschik niet over een verschrikkelijk groot muzikaal talent waardoor alles me komt aanwaaien. Het is veel meer een samenspel van muzikale bagage en een heleboel wilskracht.

Van huis uit katholiek

Mijn ouders zijn praktizerend katholiek. Ik heb – bewust en onbewust, graag of niet – die traditie overgenomen. Toen ik naar Utrecht verhuisde, kwam ik in contact met mensen van het HV. Andere mensen, andere ideeën. Maar ik had het die eerste jaren zo druk met mijn studie dat mijn ideeën niet echt in korte tijd veranderden. We hadden het er vrij vaak over, het sprak me aan, maar er zijn toch een paar jaar overheen gegaan voordat ik kon zeggen: dit is wat ik zoek. Van de traditie waarmee ik ben opgegroeid is maar weinig over. Een paar nostalgische herinneringen. Toen ik dirigent was van het jongerenkoor liep ik, als iedereen weg was, met een enorme sleutelbos door de kerk. Het muisstille van die kerk, alle drukte en lawaai buitengesloten...

Met Kerstmis ben ik nog een keer met mijn ouders naar de kerk gegaan. Dit was echt de laatste keer, dacht ik toen ik thuiskwam. Ik verveelde me, ik beleefde het als het afdraaien van een ritueel. Ik weet dat er mensen zijn die zich daar heel goed bij voelen, maar voor mij geldt dat niet meer.

Humanisme heeft voor mij alles te maken met mezelf en de mensen om me heen serieus nemen. Ik geloof dat ik een duidelijk humanistische leefstijl heb. Mijn humanisme komt vooral tot uitdrukking in de omgang met andere mensen. Het uit zich onder andere in de belangstelling die ik voor anderen heb en in de verwachting dat die interesse wederzijds is. Ik wil heel bewust omgaan met mensen en natuurlijk met mezelf, want daar begint het mee.

Ik kies mijn eigen vrienden en kennissen, maar ik kan toch op een gemakkelijke manier omgaan met heel verschillende mensen. Mensen die niet in mijn straatje passen, daar kan ik toch wel wat mee. Ik probeer mensen niet te pakken op hun woorden, ik wil liever onderzoeken wat voor gevoelens er schuilgaan achter de woorden.

Computerruimte in HMT Nunspeet

In het humanistisch militair tehuis 'De Leemberg' in Nunspeet bevinden zich sinds kort twee ATARI 1040 ST computers en een STAR LC 10 printer. Het is nu mogelijk in de voor deze apparatuur ingerichte ruimte, ervaring op te doen met computer en dan in het bijzonder met de ATARI 1040 ST. Cursussen zullen voorlopig niet worden gegeven, omdat we denken dat het zelf proberen en weer proberen, de beste weg is. Vanzelfsprekend leggen we je de eerste beginselen uit. Tevens worden hulpprogramma's en instructieboeken ter beschikking gesteld.

Ter introductie vragen we voor het gebruik van de computers, tijdens je eerste test met de apparatuur **geen vergoeding**. Mocht je verder willen werken of experimenteren, dan vragen we een geringe bijdrage (heel wat goedkoper dan b.v. flipperen). Mede d.m.v. deze bijdrage zal het programma-aanbod worden uitgebreid.

De tijden, dat je gebruik kunt maken van de ATARI's zijn als volgt: maandag tot en met donderdag van 9.00 tot 23.00 uur en vrijdag van 9.00 tot 16.30 uur.

Attentie: zij die gebruik maken van onze studieruimte kunnen kosteloos de computers inschakelen (vooral voor het verwerken van massa's tekst kan dat tijdsbesparend werken).

De tehuisleiding

Ik heb me laten uitschrijven. Ik wilde die stap bewust zetten. Wat ik miste was de betrokkenheid met de politiek, het dagelijkse leven en actuele zaken. Ik heb behoefte aan het concrete. Ik wil van gedachten wisselen over mensenrechten, relaties, de Derde Wereld. Ik wil weten waarvoor ik sta. Daar kom je verder mee. Het leuke van het humanisme is dat je zelf moet nadenken. Ik ben slim genoeg om zelf een draai aan mijn leven te geven. Daar heb ik wel anderen voor nodig; mensen die mij stimuleren en corrigeren, maar die niet de weg voor mij uitstippelen. Ik heb in Amsterdam meegelopen met die grote demonstratie tegen kernwapens. Toen al heb ik iets ervaren van de verbondenheid die ik later in het humanisme vond.

Gezellige dingen

Ik ben het wel eens met de kritiek die je wel hoort dat het HV zo intellectueel en rationalistisch zou zijn. Wat er ook georganiseerd wordt, het blijft toch vaak cirkelen rond het denkwerk. Bij de Jonge Humanisten neemt de ernst gelukkig iets af. We proberen ook gewoon gezellige dingen te organiseren. Je moet ook eens lekker met elkaar in de kroeg kunnen zitten. We hebben onlangs een weekend georganiseerd met o.a. een workshop massage.

Toch heeft het rationalisme van het HV mij geleerd bewust na te denken, dingen te analyseren en er daardoor beter greep op te krijgen. Op het conservatorium in Utrecht had ik een leraar met wie ik absoluut niet kon opschieten. Ik was er soms behoorlijk kapot van na de les. Deugt er nou helemaal niets van me, dacht ik dan. Door afstand te nemen, te analyseren wat er misgegaan was, kon ik weer in mezelf gaan geloven. Ik leerde de opmerkingen van de leraar te relativeren. Wat leerzaam was, behield ik, van de rest nam ik afstand.

Je kunt dingen beleven, voelen, je kunt ervan genieten. Maar voor mij geldt: als ik het in woorden kan pakken, dan lijkt het alsof er een dimensie bijkomt. Dan wordt het bewuster, intenser. Kortom, leuker.

Ik ben verschrikkelijk druk bezig met allerlei dingen. Ik zing en dans bij de Green Singers. Dit jaar gaan we optreden in tehuizen, volgend jaar zoeken we het echte theater op. Het is moeilijk om mooi te bewegen en goed te zingen. Ik ben ontzette blij dat ik muziek studeer. Het is zo'n mooi vak, je bent met iets schoons bezig. Kunst? Mensen associëren dat vaak met hoog verheven gevoelens in de zevende hemel. Voor mij is kunst ook lekker aanrommelen. Lekker zingen, lekker muziek maken, een beetje toneelspelen. Ik vind het heerlijk om niet met de dagelijkse trammelant bezig te zijn. Het dagelijkse leven haal ik binnen door bezig te zijn binnen het HV of door een flinke boom op te zetten met een stel vrienden. Als er geen muziek was geloof ik niet dat ik zo goed zou kunnen leven."

Els van Thiel

(Overgenomen uit: Humanist, mei 1988)

Kritisch opstellen

De kritische houding waarmee ik in het leven sta, wordt voor een groot gedeelte bepaald door mijn homo-zijn. Humanisme en homoseksualiteit liggen voor mij in elkaars verlengde. Ik word gedwongen te vechten voor mijn eigen levensstijl, voor de dingen die ik wil. Ik voel genegenheid voor mannen en als ik die wil tonen, moet ik daarvoor knokken. Dat wordt me niet door iedereen in dank afgenomen; of het wordt als provocatie gezien. Al is het niet altijd gemakkelijk, ik zie het als een voordeel. Je maakt het leven intenser mee als je je kritisch opstelt. Je niet mee laten voeren met de stroom, maar zelf degene zijn die richting aan je leven geeft.

Wij praten er niet zo vaak over, maar ik

denk dat mijn ouders het toch jammer vinden dat ik de katholieke traditie waarin zij zijn geworteld heb verlaten. Tegelijkertijd maken ze er geen punt van, want ze zien dat ik mijn weg vind. Gisteravond belde ik mijn moeder op, ik vertelde haar ik allemaal mee bezig ben. Uit de toon kon zij heel goed opmaken hoezeer ik het naar mijn zin heb. Toen ik mijn ouders vertelde dat ik homoseksueel ben, zei mijn vader: „Het maakt mij niet uit hoe, als je maar gelukkig wordt. Je moet het op je eigen manier doen.“ Die opmerking is ook van toepassing op mijn humanisme. Ik denk dat dat héél humanistisch is: proberen je eigen manier te vinden om gelukkig te worden. Mijn ouders genieten ervan dat ze zien dat het me goed gaat. Ik voel me vrij mijn eigen weg te gaan.

Foto Liesbeth Sluiter

Wonen op het water

Een manier van leven die een sterke sociale band schept

In de zestiger jaren werden vele kleine vrachtscheepjes weggesaneerd. De te kleine scheepjes van circa 100 ton, die economisch niet waren opgewassen tegen de grotere schepen, kwamen op de markt tegen gunstige prijzen. De woningnood onder jongeren en alleenstaanden was groot en de vrachtscheepjes vonden gretig aftrek en werden omgebouwd voor bewoning. EGO-redacteur Jan den Boer, zelf al weer zo'n elf jaar wonend op een vrachtscheepje, schrijft in dit artikel over deze bijzondere woonvorm. Kapitein der infanterie R. T. Hottinga werd telefonisch om een reactie gevraagd. Hij woont inmiddels ook al acht jaar op het water. Woonschippbewoners zijn heel gewone mensen, dus ook mensen werkzaam in de krijgsmacht kiezen soms voor deze woonvorm.

Als gevolg van bovengenoemde ontwikkelingen steeg het aantal woonschepen in ons land tot ongeveer 9000. Hierna stagneerde deze groei, o.a. omdat er minder kleine scheepjes te koop werden aangeboden en vanwege minder beschikbaar komende ligplaatsen. De markt was dus in tweeërlei opzicht verzadigd.

Geaccepteerde woonvorm

In de zestiger jaren werd het wonen op het water nog afgeschilderd als armoede, bedelarij en het werd ervaren in strijd met een welgeordende maatschappij. Nu blijkt dat het wonen op een schip als aanvaardbare woonvorm is geaccepteerd. Steeds meer gemeenten gaan ertoe over reeds bestaande ligplaatsen in haar betemmingsplan op te nemen, en zo ontstaat er een gelijkwaardige woonsituatie. Gelukkig maar, want het blijkt dat mensen die

aanvankelijk uit woningnood op een schip zijn gaan wonen, nu die woonvorm zo zijn gaan waarderen, dat ze de wal niet meer op willen. In een onlangs gehouden onderzoek geeft 70% van de ondervraagden aan dat het wonen op het water hun voorkeur heeft boven een woning op de wal. Door de specifieke woonsituatie heb je vaak hulp en advies nodig van je naaste omgeving. Groepen woonschippbewoners moeten vaak samen ligplaatsvergunningen aanvragen, de aansluiting van water en elektriciteit idem.

Bij het invriezen tijdens de winter help je elkaar met alle ongemakken die daar uit voort komen. Maar ook als je wat afgelegen ligt met je schip met nog andere burens leert het snel dat het handig is voor elkaar boodschappen te doen en bijv. gereedschap en ander materiaal met elkaar uit te wisselen. Kortom, wonen op het water is een manier van leven die een sterke sociale band schept.

Bovendien woon je vrijwel altijd met veel natuur om je heen. Of aan de waterkant met haar prachtige vegetatie en vogels, oftewel aan de oeverkant met haar mooie begroeiing. Zelfs de woonboten in de grote steden liggen nog op een relatief mooie plaats in een relatief natuurlijke omgeving.

Makkelijk op vakantie

Als de vakantie aanbreekt hoeft je niet te pakken, je kunt immers uitstekend met je woning op vakantie, voorzien van alle gemakken. De motor moet goed onderhouden zijn en je moet de goede vaarkaarten aanschaffen en jezelf bekwaamheden hebben aangeleerd. Dat is alles. Touwen los en varen maar.

Langzaam laat je het landschap aan je voorbij glijden. Het monotone gestamp van de motor hoor je na verloop van tijd niet meer en ook het afgelopen jaar glijdt in je herinnering mee met het landschap. Nog net geen stress op je werk en dan nu de welverdiende rust. Heerlijk!

Na reeds een uur waan je je in een andere wereld. Na enige dagen voel je je vermoeidheid wegblijven. Iedere woonplaats ziet er vanaf het water anders uit dan vanaf de wal. Opvallend hoe groen Nederland is aan de waterkant. Wat je in de auto mist aan ervaring krijg je op een boot als vanzelfsprekend aangeleverd. De weilanden; koeien drinken staande in het water, paarden draven in de wei, aalscholvers groeperen zich, een reiger verschalkt een visje, enz. enz. Nederland op z'n mooist. Menig watersporter/schipper zal dit herkennen.

Hoge woonlasten

Natuurlijk kent dit mooie beeld ook een schaduwkant. Het is hard werken om je boot schoon en vaarklaar te houden. Iedere gelegenheid die zich voordoet benut je om een kwastje verf te zetten, een filter van de motor te vernieuwen, enz. Bovendien gaat er nog al wat geld in zitten. In een onderzoek uit 1986 onder Utrechtse woonschippers kwamen de volgende gegevens naar voren:

- de financiering van een woonschip is over het algemeen erg lastig; een schip is immers geen 'onroerend goed'. Daarom is slechts één op de zeven schepen gefinancierd met een hypotheek. De rest doet dat dus met eigen geld of een lening.

- De gemiddelde aankoopprijs ligt rond de f 48.000,-. Dit lijkt niet zoveel, maar de spreiding is erg groot. De aankoopssom varieert van f 4.000,- tot f 80.000,-. Bovendien zijn de schepen die onder dit gemiddelde zaten, binnen 5 jaar na aankoop voor gemiddeld f 15.000,- opgeknapt (zgn. achterstallig onderhoud en verbetering van het kasko).

- Woonschippers geven gemiddeld per jaar bijna twee maal zoveel uit aan onderhoud en kaskoverbetering dan vergelijkbare huiseigenaren (f 2.700,- per jaar).

- Voor leningen en hypotheek op

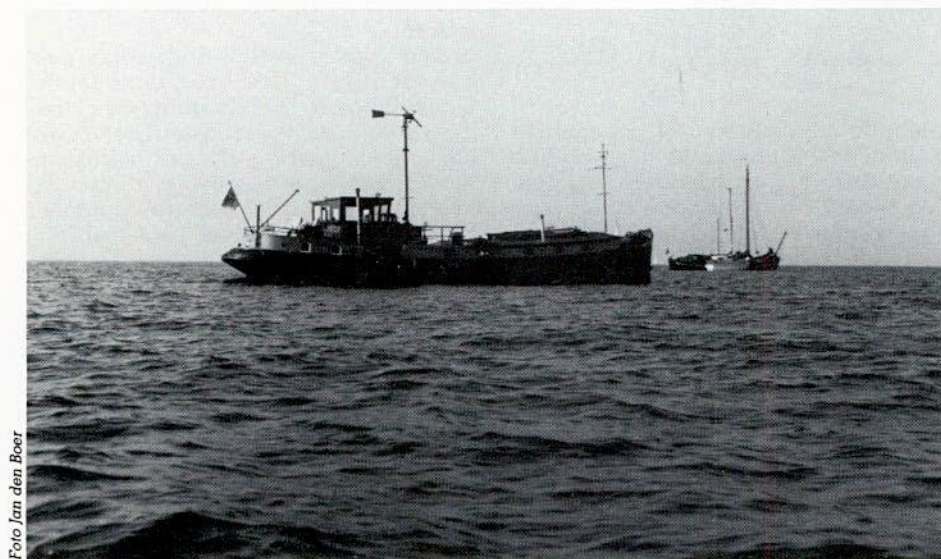

Foto Jan den Boer

De 'Spera' - woonschip van de auteur van dit artikel - in open water. De masten zijn van windmolen en televisie

Jan laat het anker vallen en voert als vlag het logo van het Landelijk Woonboten Overleg

schepen wordt in de regel 4% meer rente betaald dan in vergelijking met een huis (11 à 12% i.p.v. 7 à 8%). Ook wat betreft de looptijd voor een hypotheek of lening zijn de woonschepen in het nadeel. Dit is voor een woonschip max. 12 à 15 jaar, voor een huis 20 à 30 jaar.

– Gemiddeld geven de woonschippers f 170,- per maand uit aan energie. Kosten van eventuele alternatieve energiebronnen (houtkachel, windmolen, generator, zonnepanelen enz.) zijn hierbij inbegrepen. Op de wal is men gemiddeld f 280,- per huishouden kwijt aan gas en elektra. Het watergebruik is ongeveer gelijk aan dat van walbewoners.

– Verzekeringen van schepen zijn dermate duur dat sommigen zich helemaal niet verzekeren. De gemiddelde premie bedraagt f 720,- per jaar op een verzekerde kaskowaarde van f 85.000,-. In een huis zou dat ongeveer een premie van f 150,- zijn.

Over het algemeen kan worden gesteld, dat een woonschip aanzienlijk

hogere woonlasten met zich mee brengt dan een vergelijkbaar huis. Woonschipbewoners hebben dit er duidelijk voor over. De mooie kant van het wonen op het water geeft dan toch de doorslag.

Ligplaats een probleem

Toch kan het raar lopen, zo ondervond kapitein der infanterie R. T. Hottinga, gelegerd in Harderwijk, onlangs. Hij had in 1979 een opgebouwde skutsje aangeschaft. Een schitterend scheepje, kant en klaar voor bewoning, waarin een ruime woonkamer/keuken, slaapkamer en douche/toilet. Als echte waterliefhebber leek dit de oplossing voor de ongemakken die zijn beroep met zich mee bracht, n.l. het feit dat je als beroepsmilitair nogal veel moet verhuizen. In 1980 ging hij erop wonen samen met zijn echtgenote. Aangezien hij in Harderwijk gelegerd was is hij daar met de boot gaan liggen op een op dat moment toegankelijke en open plaats in de woonschepenhaven. Vrij snel daarna

kreeg hij de sommatie om daar te vertrekken, want hij had de plaats ingenomen van een ander. Hij is toen vertrokken naar de buitenhaven, maar ook daar moest hij weer weg. Teleurgesteld dan maar naar het noorden (inmiddels twee jaar later). Via inschrijven op een wachtlijst in Steenwijk, via omslachtige juridische procedures (tot aan de Raad van State toe) werd hem dan uiteindelijk een ligplaats toegekend.

Inmiddels is het gezin Hottinga naar Heerenveen verhuisd, waar het nu in een ark woont. Zijn skutsje wil de kapitein t.z.t. verkopen.

Toch wel enigszins teleurgesteld over hoe het gegaan is sluit hij zich zonder meer aan bij het gestelde in de nota van het Noordelijk Woonschepen Overleg. In die nota – getiteld 'Bestaat er eigenlijk wel een volkshuisvestingsbeleid voor woonschipbewoners' – is te lezen hoe enorm problematisch het is om een ligplaats te verkrijgen in één van de drie noordelijke provincies. En dat nu juist op het moment dat de walbewoners de woonscheepjes gingen waarderen en accepteren als volwaardige woonvorm.

Reakties in de krijgsmacht

Binnen de krijgsmacht heeft kapitein Hottinga nooit één negatieve reactie gehad over zijn bijzondere woonvorm. Hooguit werd er gereageerd vanuit onbekendheid met vragen als: "Is het in de winter wel warm te stoken?" en "Hoe doe je dat dan met de was?"

Een keertje op bezoek of meevaren was zelfs reden om enthousiast te raken over deze manier van leven.

Des te triester is het dat een zo mooie woonvorm, die eindelijk als zodanig is geaccepteerd, door sommige provincies talloze bestuurlijke en ambtelijke regels wordt gedwarsboomd. En dat nota bene in ons waterrijk landje.

Jan den Boer

Met fiets en paraplu ook bij de hand, kom je met de woonboot door dit ganse kikkerland

TV-radiorecorders lopen technisch tien jaar achter

Eén van de laatste nieuwtjes op audio-visueel gebied: een tv, een radio en een cassette recorder in één.

De Stichting Vergelijkend Warenonderzoek (SVWO) heeft tien types getest. De prijzen vallen mee, maar de onderzoekers noemen de kwaliteit pover-tjes. Er kwam er niet één goed uit de test.

De combinatie-toestellen 'lopen technisch gezien tien jaar achter'.

TV-radiorecorders worden ze ook ge-noemd. Volgens de SVWO valt op het aanbod geen peil te trekken. Vorig jaar stonden ze regelmatig in de winkel, on-langs waren ze nauwelijks te vinden. Slechts de Realistic (van Tandy) en het apparaat van de HEMA zijn goed ver-krijgbaar.

Grote speciaalzaken verkopen meestal geen tv-radiorecorders, de HEMA daa-entegen wel ondanks dat dit warenhuis toch weinig electronica aanbiedt. De SVWO verwacht dat er tegen de zomer weer een groter aanbod zal zijn.

B-merken, niet duur

Alle geteste modellen zijn B-merken. Volgens de onderzoekers zien de beken-de internationale fabrikanten, zoals Philips, er blijkbaar (nog) geen brood in.

De SVWO vindt de apparaten, gezien de mogelijkheden die ze bieden, niet erg duur. Voor driehonderd gulden kun je uit meerdere types combinatie-toe-stellen kiezen met een zwart-wit tv. Wil je er één met een kleurenbuis, dan ben je ongeveer f 700,- kwijt.

Televisie

TV-kijken kun je met deze toestellen, maar daar is alles mee gezegd. Volgens de SVWO moet je op hooguit een meter afstand zitten om iets te kunnen volgen. 'Dit slaat niet alleen op de ondertitel-ling, maar op het hele beeld', aldus de onderzoekers.

Ze maken er nog meer negatieve opmer-kingen over: de antenne zorgt voor een matig beeld, het is niet erg recht, on-scherp en er is snel sprake van ruis. Verder zijn gebrom en geratel bepaald geen uitzondering. Dat is hinderlijk bij praatprogramma's en daar hebben we er tegenwoordig nogal wat van. Vol-gens de SVWO zou je het toestel eigen-lijk op de kabel moeten aansluiten om met plezier tv te kunnen kijken. Maar ze zijn vanwege het formaat en gewicht vooral geschikt om op vakantie mee te nemen of om in de slaapkamer neer te zetten. De kabel ontbreekt daar meestal.

Als je dan de tv op de kabel aansluit, werkt de antenne van het toestel niet meer voor de radio, met een beroerd geluid als gevolg, zo blijkt uit de test.

Dat is alleen met een zeer duur ver-loopsnoer te verhelpen. Je moet dus kiezen: goede tv-beelden of een goed radiogeluid. De onderzoekers hebben dit manco de apparaten sterk aangere-kend, omdat je combinatie-toestellen juist koopt om van alle mogelijkheden te genieten.

De twee kleuren-tv's komen beter uit de test dan de rest. Het beeld is van die beide toestellen iets groter: bijna negen centimeter hoog tegenover de zeven centimeter van de zwart-wit buisjes. Toch vinden de onderzoekers het ook te vermoeiend om een hele avond naar de kleuren-tv's te kijken. Een panel waar-deerde de Multitech het meest, al wek-ken de kleuren ervan geen natuurge-trouwe indruk.

Radio

De radio's gooien ook al geen hoge ogen, aldus het testrapport. Ze preste-ren zeer matig. De stereo-weergave is 'miserabel' waardoor je in de praktijk vaak op mono zult overschakelen om van ruis en gefluit af te zijn.

FM en middengolf zitten op alle radio's en de meeste toestellen kunnen ook FM-stereo aan.

Als je het volume van de goedkope Yoko harder zet, ga je het gesproken woord slechter verstaan.

De voorzieningen voor bediening 'blin-ken uit in knulligheid' volgens de

TV-radiorecorders

merk en type	prijs ca.	afmetingen b x h x d	kleur en vorm beeld	hoogte beeldbuis	overige voor- zieningen	tv	radio	cas- sette	geluid	batterij- ver- bruik	bedie- nings- gemak	totaal testresul- taat
	f	cm	1)	cm	2)							
ARTEC/TOKYO TV 3	300	47×16×17	ZA	6,8	OSCM	□	□	—	—	—	—/□	matig
AUDIOSONIC TC 975	400	50×17×17	ZA	6,9	OSCMB	□	+	□	+	□	□	redelijk
HEMA TC 2030	400	50×17×17	ZA	6,9	OSCMB	□	+	□	+	□	□	redelijk
MULTITECH KRB 1545	700	31×15×29	KB	8,6	K	□/+	□	³⁾ □	□	—	□/+	redelijk
REALISTIC PORTAV. 9100	500	50×18×17	ZA	6,9	OSCMB	□	□	—	□	□	□	redelijk
REALISTIC CHRONOV. 9101	300	25×11×18	ZA	6,9	OK	□	□	³⁾ □	□	⁴⁾ □	+	redelijk
SILVER SVT 48	300	53×15×17	ZA	6,1	OSCM	□	□	—	+	+	+	redelijk
SUPERTECH CTVR 46	650	31×15×29	KB	8,6	OK	□/+	□	³⁾ □	□	—	□/+	redelijk
YOKO F 3	400	21×15×28	ZC	8,4	Osc	□	□	—	□	+	—	matig
YOKO F 4	250	12× 9×23	ZA	7,2	Osc	□	—	—	—	□	—	slecht

¹⁾ Z = zwart-wit

K = kleur

A = vlak en rechthoekig

B = rechthoekig

C = conventioneel

²⁾ O = aansluiting voor oortelefoon

S = stereo FM (alle radio's: MG en mono FM)

s = S, maar alleen via hoofdtelefoon

K = klok

C = cassettespeler voor opname en weergave

c = cassettespeler alleen voor weergave

M = microfoon

B = bandteller

³⁾ Geen cassettespeler

⁴⁾ Batterij alleen voor klokalarm

++ = ZEER GOED; + = GOED;

□ = REDELIJK; — = MATIG; — — = SLECHT

SVWO. Over het hele apparaat verspreid tref je toetsen aan. Er zijn toestellen met één knop voor radio en tv. Wil je overschakelen, dan moet je zo'n apparaat telkens opnieuw afstellen. De fabrikanten hebben er weinig aan gedaan om de bediening voor de consument makkelijk te maken. Drie geteste apparaten hebben geen cassette recorder. De twee Yoko-types hebben een recorder die niet kan opnemen, die dus uitsluitend afspelen.

De cassette recorders blinken ook niet uit in prestaties, aldus het testverslag. De snelheid waarmee ze de band afdraaien klopt vaak niet, de weergave van toonhoogten is 'gebrekkig'. Ondanks dat de eisen die bij de test werden gesteld niet zo hoog waren, scoorde niet één exemplaar beter dan 'redelijk'. Je kunt alle toestellen op het lichtnet aansluiten, en de meeste werken ook op batterijen. TV-kijken wordt dan een dure grap, zo blijkt uit de test. De Yoko F3 is de goedkoopste en verbruikt toch nog f 1,50 per uur. Er zijn drie toestellen die bijna vier gulden per uur kosten. Een avondje tv-tje kijken is dan duurder dan naar de bioscoop gaan. Het gewicht van de apparaten verschilt nogal: van amper twee tot ruim zes kilo.

Conclusie

Geen enkel toestel komt goed uit de test. Wie een kleine tv, radio en cassette recorder wil hebben, kan ze beter los kopen dan in één combinatietoestel, is de duidelijke conclusie uit de test. In totaal ben je dan even veel geld kwijt maar je haalt wel meer kwaliteit in huis.

(Overgenomen uit: *Koopkracht, Maandblad van het Konsumenten Kontakt*, mei 1988)

Komen en gaan

De dienst HGV nam afscheid per 1 juli jl. van één van haar oudste secretarissen, te weten Bert Kuik, die op 11 januari 1965 als secretaris in dienst trad.

Voordien had de heer Kuik militaire ervaring opgedaan als oorlogsvrijwilliger bij de KL en als KDV-er bij het KNIL in Indonesië. Hij werkte in onze dienst al die tijd op het bureau raadman Utrecht, aanvankelijk met wijlen de raadman Jan Troost en vanaf 1976 met de raadman Metske Dekkinga. Op een afscheidsbijeenkomst in het Coornherthuis te Zeist werd o.a. door de hoofd-raadman in lovende bewoordingen gewezen op Kuik's bijzonder belangrijke bijdragen aan de gehele dienst, vooral ook in de eerste fase van haar bestaan. Verder werden door raadman Dekkinga met name Kuik's activiteiten geprezen in het kader van de introductiebijeenkomsten van nieuwe inlichtingen bij de OCTD in Utrecht.

Wij wensen Bert Kuik en zijn echtgenote een heel goede pensioentijd toe.

De plaats van secretaris Kuik op het bureau Utrecht werd inmiddels ingenomen door mevrouw Jenny Tonis, die reeds jaren de secretarisfunctie vervulde op ons gv-bureau in Schaarsbergen. Verder werden net voor het ter perse gaan van dit EGO-nummer de sollicitatiegesprekken afgerond voor de benoeming van drie nieuwe secretarissen op ontstane of binnenkort komende vacatureplaatsen. Het betreft de heren R. van Rheenen, (per 01-08-88 in Harderwijk), C. van Dam (per 01-09-88 in Nijmegen) en L. van Erkelens (per 01-08-88 in Assen).

?

**vragen
staat
vrij**

Zo nu en dan schrikken we wakker; door berichten over de verspreiding van zware metalen door overbemesting, door de vondst van hoge concentraties insectenbestrijdingsmiddelen in regenwater, door het uitsterven van tientallen dier- en plantesoorten per jaar.

De pas afgestudeerde chemicus zegt langs zijn neus weg – het gesprek ging over iets heel anders – : "We zijn stom bezig, want we weten helemaal geen raad met de bijprodukten van veel chemische processen, en we maken allerlei kunststoffen die niet afbreekbaar zijn. Een stel van de gevolgen van ons handelen nu kunnen we totaal niet overzien, laat staan beheersen." Alsof ik nog niet genoeg wakker ben, voegt hij er aan toe: "Niet de regering bepaalt de toegestane vervuiling, dat hebben enkele chemische concerns in de hand, onder de dreiging van vertrek naar het buitenland."

Ik weet – maar wat kan ik met dat weten – dat de mens een onderdeel is van de kosmos; ook de mens zal even goed aan de vervuiling ten prooi vallen als andere levende organismen. Veel biologen waarschuwen al zo lang!

Tenzij we nu wakker schrikken, wakker willen blijven, en liefst massaal. Of blijven we met z'n allen Russische roulette spelen?

Steven

Rotterdam vroeger

Het is beslist niet nodig noch Rotterdammer te zijn noch van vóór de oorlog, om toch veel plezier te kunnen beleven aan het nieuwe kijk- en leesboek van Herman Romer: **'Rotterdam voordat de bommen vielen'**. Dat is zonder meer de verdienste van de auteur.

Op een zeer onderhoudende wijze verhaalt hij over het leven van alledag in deze, ook toen al internationaal getinte grote stad. Het is de tijd van de crisisjaren met massale werkloosheid en grote armoede. Maar ook de tijd dat het vermaak op straat werd gezocht en te vinden was: de straatventers, de boeienkoning, de straatartiesten, enz. Het is zeker geen terugblikken op die 'goeie ouwe tijd' wat Romer doet. Om terug te verlangen naar een tijd die 'zoveel menselijke misère en soms rechteloosheid' voortbracht moet je wel een zelfkwel-

ler of barbaar zijn zegt Romer in zijn inleiding. Waarom dan toch dit boek geschreven? Enkel en alleen omdat het hart van Rotterdam niet geleidelijk door sanering, maar in één klap door het bombardement werd weggevaagd. Van 'de zwaarmoedigheid van die Grote Leegte' zijn Rotterdam en de Rotterdammers nog lang niet verlost. Romer heeft getracht een bijdrage te leveren aan deze verwerking. M.i. is hij daar uitstekend in geslaagd. Zelfs voor latere generaties weet hij deze periode tot leven te brengen.

'Rotterdam voordat de bommen vielen' door Herman Romer verscheen bij Ad. Donker, Rotterdam f 49,50. (WH)

Homo-organisaties

Socialisatieprocessen in de krijgsmacht komen dikwijls neer op gedwongen resocialisatie van de dienstplichtigen.

Niet alleen heteroseksuele dienstplichtigen, maar ook de homo's onder hen kunnen het daar behoorlijk moeilijk mee hebben.

Voor homo's (en belangstellende hetero's) is er nu de Stichting Homoseksualiteit en Krijgsmacht. En niet alleen voor de dienstplichtigen, maar ook voor beroeps.

Sinds de oprichting van genoemde Stichting, in feite een voortzetting van de vroegere Werkgroep met dezelfde naam, hebben al aardig wat homo's de weg er naar toe weten te vinden. Deze informatie komt uit het boekje **'Homo en Lesbische organisaties aan het woord'**, een presentatie van allerlei groeperingen en instellingen welke zich op de één of andere manier met homoseksualiteit bezighouden, geschreven door Marcel Buldinga.

Het boekje valt in twee delen uiteen. Het eerste is gewijd aan een beschrijving van doelstellingen, werkwijzen en wensen van de organisaties. In het tweede deel vertellen verschillende mensen hun persoonlijke verhaal o.a. over de manier waarop zij zich bewust werden van eigen homoseksualiteit, over de reactie van ouders en familie, over gevolgen voor hun baan, over leven met een homoseksuele partner (er zijn in ons land méér dan 200.000 huwelijken waarin één van de partners tijdens het huwelijk zich bewust wordt van de eigen homoseksualiteit!) en over de opvang binnen een geloofs-gemeenschap. Het boek wordt afgesloten met een zeer uitgebreide literatuurlijst. 'Homo en Lesbische Organisaties aan het Woord' kost f 10,-. Bestellingen bij het Distributiecentrum Overheidspublicaties (DOP), Postbus 20014, 2500 EA Den Haag, tel. 070-789895. (KR)

Autobiografie

In vijf autobiografische romans vertelt de zwarte Amerikaanse schrijfster Maya Angelou haar levensverhaal. Twee ervan verschenen reeds in vertaling, deel drie volgt nog dit najaar terwijl de laatste twee delen volgend jaar uitkomen. Het vorig jaar verschenen eerste deel - 'Ik weet waarom gekooide vogels zingen' - staat sinds kort op de Boeken-Top-Tien, dit n.a.v. haar tv-optreden bij Adriaan van Dis (10-4-88). Dit ontroerende boek bespreken wij reeds bij verschijnen in deze rubriek. Het eindigt wanneer Marquerite op 17-jarige leeftijd moeder wordt. In het onlangs verschenen tweede deel **'Dans om het bestaan'** beschrijft ze de eerste jaren na de geboorte van haar zoon Guy. Jaren die worden gekenmerkt door de enorme inspanningen die ze zich

als jonge, ongehuwde moeder moet getroosten om zich staande te houden in de wereld van de volwassenen. Om in haar onderhoud te voorzien neemt ze de meest uiteenlopende baantjes aan. Regelmatig gaat ze onderuit, maar dankzij haar doorzettingsvermogen en de steun van haar moeder en haar broer Bailly slaagt ze er iedere keer opnieuw in overeind te krabbelen. Jammer dat we nog even moeten

wachten op de resterende delen. 'Ik weet waarom gekooide vogels zingen' en 'Dans om het bestaan' door Maya Angelou verschenen bij De Geus te Breda. Prijs per deel f 29,50. (WH)

Geluk

'Wanneer we eenmaal ten volle inzien wat de gevolgen zijn van de manier waarop we babies, kinderen, elkaar en onszelf behandelen, wanneer we de werkelijke natuur van het species mens leren respecteren, zullen we zonder enige twijfel een heleboel meer van onze mogelijkheden om vreugde te beleven ontdekken.'

Zo eindigt 'Op zoek naar het verloren geluk' van Jean Liedloff, dat verscheen bij Servire als vertaling van 'The Continuum Concept'. Liedloff woont in Londen, waar zij doceert en een psychotherapeutische praktijk heeft. Ze schreef voor de Sunday Times, was redactrice van het tijdschrift Ecologist en ze geeft lezingen in vele landen.

Dit boek ontstond nadat ze 2½ jaar had doorgebracht bij de Yequana- en Sanema-indianen, die nog in het stenen tijdperk leven in het 'ondoordringbare' oerwoud van Venezuela. Door deze ervaring werden al haar westerse opvattingen over hoe wij zouden moeten leven ondermijnd en kreeg ze heel andere inzichten m.b.t. de sociale kwalen van onze maatschappij en vooral het opvoeden van kinderen. Het is boeiend te lezen hoe de Yequana's geen bezitsdrang kennen t.a.v. kinderen, geen onderlinge

agressiviteit en geen competitie (spelletjes zonder wedstrijdselement), terwijl ook het westerse verschijnsel van de generatiekloof ontbreekt. Ronduit schokkend zijn soms Liedloff's vergelijkingen tussen de behandeling van babies en jonge kinderen in onze westerse cultuur en door deze Indianen.

Hoewel ik een enkele keer niet aan de indruk kon ontkomen dat er enige romantisering plaatsvindt van de Yequana's, of andersom een iets te ongenueerde verguizing van de westerse opvoeding, beveel ik dit boek zeer ter lezing aan, met name voor a.s. ouders.

'Op zoek naar het verloren geluk' door Jean Liedloff is een uitgave van Servire, Katwijk aan Zee 1986, 196 blz., f 29,50. (FS)

Mislukte relaties

'En tenslotte kwam Achim. Door zijn verschijnen kwam er een eind aan de enige belangrijke relatie die ik in mijn hele leven had gehad, en elk van ons bleef daarom achter met vertwijfeling en leegte nadat hij zich tussen ons had gedrongen en tweedracht tussen ons had gezaaid. Het is niet eens uitgelopen op een driehoeksverhouding, zelfs daarvoor was het niet toereikend. Drie op elkaar betrokken eenzaamheden kwamen eruit voort, drie mensen die niet méér voor elkaar konden zijn dan instrumenten ter vernietiging van alle verwachtingen en illusies.'

Aan het woord is hier Sonja, één van de twee hoofdpersonen (de andere is haar vriendin Jana) in de roman 'Das andere Gesicht', het tweede boek van de Oostenrijkse schrijfster Waltraud Anna Mitgutsch (1948). Onder de titel **'Blikwisseling'** (Ned. vert. Tinke Davids) kwam deze roman dit voorjaar uit bij Sara./Van Gennep, nadat Van Gennep in 1986 ook Mitgutsch' debuut 'Het land van de geslagen kinderen' uitbracht.

Zonder enige structuur van hoofdstukken of anderszins zijn in 'Blikwisseling' bijna 300 blz.

lang om beurten de stemmen van Sonja en Jana te horen. Ze spreken vanuit verschillende optiek over dezelfde ervaringen, want ze gaan al sinds hun jeugd met elkaar om, zij het met onderbrekingen, o.a. door studie (Sonja) of verblijf in een psychiatrische inrichting (Jana). Beiden zoeken - tamelijk wanhopig -

naar een eigen plaats in het leven: hoe doorbreek je eenzaamheid, hoe realiseer je liefde? Razendknap en diep indringend geeft Mitgutsch het gevoelsleven van beide vrouwen weer. Vooral de soms genadeloze zelfanalyses van Sonja gingen mij door merg en been. Jammer dat de bijfiguren Eva en Karin nergens zelf rechtstreeks hun visie geven en vooral ook Achim, die beide vrouwen begeert en beiden houden van hem, maar in zijn kunstenaarsleven is voor echte liefde geen plaats. Ook een sprankje humor of eens een wat lichtvoetiger stijlvariant heb ik gemist in deze zwaarmoedige roman. Maar dat mag je misschien ook niet verwachten van deze Oostenrijkse, die zich het meest geïnspireerd zegt te voelen door de lyriek (vol doodsverlangen) van auteurs als Paul Celan en Sylvia Plath. 'Blikwisseling' door Waltraud Anna Mitgutsch is een uitgave van Sara./Van Gennep, Amsterdam 1988, 292 blz. f 39,50. (FS)

Liefde

In november '87 besteedde ik in EGO wat uitvoeriger aandacht aan de hernieuwde belangstelling in Nederland voor het werk

verloren minnaar, dat het er bij liefhebben om gaat '... om in jezelf een plaats vrij te houden voor een wachten, je weet het maar nooit, het wachten op een liefde, op een liefde terwijl de persoon er misschien nog niet is, maar daarop en daarop alleen, op de liefde. Ik wilde u zeggen dat u dat wachten was.' En wat verder zegt de vertelster: *'Ik weet niet of liefde een gevoel is. Soms denk ik dat liefhebben zien is. U zien is.'*

Bij het aangeven van het thema en deze korte citaten laat ik 't hier, want een boek van Duras navertellen of proberen samen te vatten, is het onrecht aandoen. Duras-vertaler Jan Versteeg noemde Emily L. in de Volkskrant '... opnieuw een bewijs van Duras' absoluut meesterschap'. Daar sluit ik me van harte bij aan. Tot slot verdient Van Gennep een compliment voor de bijzonder fraaie omslagen, waarmee deze uitgeverij haar boeken sieraat.

'Emily L.' van Marguerite Duras, Van Gennep, Amsterdam 1988, 122 blz. f 24,50. (FS)

Dienstweigeren

Bijna alle Nederlandse jongens komen in aanraking met de militaire dienst. Zo worden er elk jaar pakweg 120.000 gekeurd. Veel jongens zien die militaire dienst helemaal niet zitten. Bijvoorbeeld omdat zij geen mensen willen doden, omdat zij niet klakkeloos bevelen of willen volgen of omdat zij bezwaren hebben tegen de miljarden verslindende wapenwedloop. Zij weigeren de militaire dienst. Drieduizend jongens beroepen zich jaarlijks op de Wet gewetensbezwaren militaire dienst. Een recht dat in de grondwet ligt verankerd. Als alternatief moeten zij een vervangende dienstplicht vervullen. Enkele anderen weigeren totaal. Zij komen in aanraking met de rechter. De Vereniging Dienstweigeraars - i.s.m. het Vredesbureau van Kerk en Vrede en de Doopsgezinde Vredesgroep, 't Kan Anders, het Humanistisch Verbond, het Steunfonds inzake dienstweigeren en het Totaal weigeroverleg - kwam onlangs met een handige informatiebrochure op dit gebied uit. Het boekje is een praktische handleiding voor iedereen die dienst wil weigeren. Stap voor stap worden in een heldere, leesbare stijl de procedures beschreven waar je als dienstweigeraar mee te maken krijgt. Verder is achterin een lijst met namen en adressen opgenomen van organisaties, die je terzijde kunnen staan wanneer je dienst weigert. En ook een lijst met titels van boeken en brochures die je over verschillende onderwerpen uitgebreider kunnen informeren. Het boekje 'Dienstweigeren' (48 blz.) is verkrijgbaar bij de Vereniging Dienstweigeraars door storting van f 5,75 (incl. porto) op giro 22.43.699 van het Materiaalfonds VD o.v.v. 'Dienstweigeren.' (FS)

Wim de Bie

'Het eerste boek dat ik voor u wil de bespreken heet *Schuld en vooroordeel* nr. 44 uit de *Tiffany* reeks waar veel vraag naar is. Het is al weken uit maar bij mij nog wel te krijgen want ik vond het zo'n goed boek dat ik bijbesteld heb.

Met deze regels ging in 1986 de rubriek *De boekcorner van ...Goos Verhoef* op de achterpagina van de boekenbijlage van *Vrij Nederland* van start.

In deze column-achtige rubriek besprak de corpulente sigarenboer/tijdschriftenhandelaar Goos Verhoef - in werkelijkheid Wim de Bie - de lektuur die hij in z'n eigen winkel verkocht. Uiteraard veel aandacht voor deeltjes uit *Bouquet*, *Extase* en *Tiffany*-reeks, maar ook de denk-sportbladen, strips voor volwassene, kasteelromans en etiquette-boeken komen aan bod. Langzamerhand, en dat wordt pas goed duidelijk bij het herlezen van de gebundelde stukjes, maakt Goos de boekbesprekingen ondergeschikt aan zijn eigen levensverhaal en zijn relatie met Corrie van schuin-boven in het bijzonder.

Een heerlijk boek om mee te nemen op vakantie.

'De boekcorner van ...Goos Verhoef' door Wim de Bie is een uitgave van De Harmonie te Amsterdam; f 19,90. (WH)

Tweede Agnes-boek

Met de vorig jaar verschenen bundel schetsen ('Agnes') liet tekenaar Peter van Straaten zien dat hij ook een uitstekend schrijver is. Zowel publiek als pers prezen zijn boek - terecht - de hemel in. Ondertussen liep de feuilleton, op de achterkant van *Vrij Nederland*, gewoon verder. Het was dan ook te verwachten

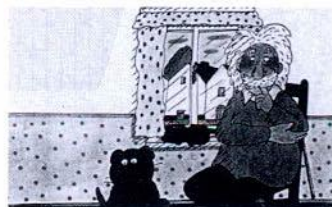

dat er een vervolg op zou komen. Kort geleden verscheen de tweede bundeling 'Scènes uit een slordig leven' met als titel 'Agnes moet verder'. Ook in dit deel tekent Peter van Straaten weer op luchtige wijze het zwaarmoedige leven van Agnes, die haar draai maar steeds niet lijkt te kunnen vinden. Natuurlijk duiken bekende figuren uit het eerste deel (haar zoontje Daniël; haar moeder; Arthur, haar vriend; haar ex Daan, van wie ze eindelijk gaat scheiden; Bea haar vriendin) ook in het vervolg weer op. Daarnaast voert de auteur enkele nieuwe figuren de feuilleton binnen (Els, de moeder van Daniël zijn schoolvriendinnetje en Titus, op wie ze tijdens een vakantie op Schiermonnikoog smoorverliefd wordt).

Een boek om in één adem uit te lezen. Een geruststelling voor zijn fans: De feuilleton in VN loopt nog steeds, dus zal er ook nog wel een derde deel volgen. 'Agnes moet verder' door Peter van Straaten verscheen bij De Harmonie te Amsterdam; f 19,90. (WH).

Albert Einstein

Albert Einstein (1879-1955) verwierf grote bekendheid door zijn kruistocht tegen de kernbepaaling, als bestrijder van de aantasting van de gewetensvrijheid en door zijn inspanningen voor de mensenrechten. Zijn grootste vermaardheid verkreeg deze Duits-Amerikaanse natuurkundige echter met het ontwerpen van de relativiteitstheorie (beschouwingswijze over de principiële gelijkheid der natuurwetten van verschillende waarnemers). Een theorie die slechts door zeer weinigen ten diepste wordt begrepen.

In 'Einstein met zijn viool' - een merkwaardig boekje - wordt op kinderlijke wijze uit de doeken gedaan waar het in wezen om draait. Qua uitvoering, twaalf hardkartonnen pagina's en simpele tekeningen, oogt het als een boekje voor kleuters. Qua inhoud echter duidt het op kost voor volwassenen, namelijk de snelheid van voortbewegen: lopend ('een heel eind') of met de auto ('een klein eindje'). Om in de geest van Einstein te spreken, het is maar net hoe je het bekijkt. Ik houd het daarom op een boekje voor 8- tot 80 jarigen.

'Einstein met zijn viool' door Manfred Bofinger en Peter Tille werd uitgegeven door Pegasus te Amsterdam; f 6,25. (WH)

Wim Hey, Kees Roza,
Frank Spoelstra

van de Franse schrijfster Marguerite Duras (1914; Prix Goncourt in 1984 voor 'De minnaar'). Binnen enkele jaren was het aantal vertalingen verdrievoudigd en het laatste half jaar zijn er daar weer een aantal bijgekomen. Hoewel diverse uitgeverij Duras-teksten in het Nederlands brachten, kwam onlangs bij Van Gennep al weer een vierde vertaling uit. In '85 verscheen daar 'De pijn', in '87 'Zwart haar, blauwe ogen', in '88 'De vervoering van Lol V. Stein' (zie EGO van mei jl.) en onlangs 'Emily L.'. In deze roman praten een vrouw (de vertelster) en een man over het verdwijnen van hun liefde. De vrouw koestert bovendien de hoop op dat proces greep te krijgen door er over te kunnen schrijven (een hoofdthema in al het werk van Duras). Tegen het einde van het boek zegt Emily L. in een brief aan een reeds lang

